

Help mij zelfstandig te kiezen.

Naam student: Bas Camps

Studentnummer: 1411632

Master Special Educational Needs (M SEN)

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: leerlingbegeleiding/schooldecaanaat

Begeleid door: Mieke Wijdeveld

Datum: juni 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	blz. 03
Inleiding	blz. 05
Hoofdstuk 1	
Aanleiding en probleemstelling	blz. 07
Hoofdstuk 2	
Theoretische onderbouwing	blz. 10
2.1 Wat is LOB?	blz. 10
2.2 Hoe steekt het keuzeproces van pubers in elkaar?	blz. 12
Hoofdstuk 3	
Onderzoeksmethodologie	blz. 15
Hoofdstuk 4	
Data analyse en resultaten	blz. 19
Hoofdstuk 5	
Conclusies	blz. 27
Hoofdstuk 6	
Evaluatie onderzoek	blz. 31
Literatuurlijst	blz. 34
Bijlagen	blz. 35
1. Enquête vragen; Leerlingen VMBO2	blz. 36
2. Enquête vragen; Ouders van leerlingen VMBO2	blz. 39
3. Enquête vragen; Mentoren van leerlingen VMBO2	blz. 43
4. Enquête vragen; Oud-leerlingen en leerlingen VMBO4	blz. 46
5. Samenvatting enquête vragen	blz. 49

Samenvatting

“Help mij zelfstandig te kiezen.”, zo luidt de titel van dit onderzoek.

Hierin richt ik mij op de leerlingen uit klas twee van het VMBO, niveau basisberoeps gerichte leerweg en de kaderberoeps gerichte leerweg van het Sondervick College te Veldhoven.

Deze leerlingen staan in leerjaar twee voor de taak om een sectorkeuze te maken.

Deze taak is moeilijker voor deze leerlingen dan het misschien in een eerste oogopslag lijkt. Uit mijn onderzoek blijkt namelijk dat 21% van de leerlingen een verkeerde sectorkeus maakt. Dat betekent dat ongeveer één op de vijf leerlingen een sectorrichting volgt die niet bij zijn verwachtingen aansluit.

Hebben deze leerlingen dan irreële verwachtingen of hebben wij als school de leerlingen niet goed voorgelicht?

Ik kan me ook afvragen of leerlingen in staat zijn om overwogen keuzes te maken.

Uit mijn literatuurstudie blijkt namelijk dat leerlingen hier niet zondermeer toe in staat zijn. Leerlingen hebben, volgens de literatuur, duidelijk behoefte aan begeleiding tijdens hun keuzeproces. Deze begeleiding wordt LOB (Loopbaanoriëntatie- en Begeleiding) genoemd. Wat er, volgens de literatuur, onder LOB wordt verstaan, is te lezen in hoofdstuk twee.

Hoe kan LOB in leerjaar twee van het VMBO het keuzeproces van leerlingen ondersteunen? Dit is de centrale vraag van mijn onderzoek.

Om hier een antwoord op te kunnen geven, heb ik mij eerst verdiept in literatuur.

Daarbij heb ik mij gericht op de onderwerpen:

- Hoe steekt het keuzeproces van pubers in elkaar?
- Wat is LOB?

Deze twee onderwerpen heb ik uitgewerkt in hoofdstuk twee.

Na deze literatuurstudie ben ik met de praktijk aan de gang gegaan.

Voldoet ons huidige aanbod wat betreft keuzebegeleiding aan de eisen van LOB?

In hoeverre sluiten wij met ons aanbod wel aan op de ontwikkeling van de leerling?

Met andere woorden, vragen wij (school) niet iets, in het kader van keuzebegeleiding, van de leerling waar hij nog niet aan toe is?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden heb ik een survey-onderzoek en een programma-evaluatie gehouden. De resultaten hiervan zijn terug te lezen in hoofdstuk vier. In het kader van het survey-onderzoek en programma-evaluatie ben ik, om aan informatie te komen, over bovenstaande onderwerpen in gesprek gegaan met de leerlingen en hun mentoren. Daarnaast heb ik een groep leerlingen, ouders, mentoren en oud-leerlingen een enquête laten invullen.

Uit dit praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat ons

keuzebegeleidingsprogramma onderdelen bevat die zeker passen binnen LOB.

Hieronder valt bijvoorbeeld PSO (Praktische Sector Oriëntatie). Deze activiteit wordt door zowel leerlingen, ouders als mentoren hoog gewaardeerd.

Daarnaast zijn er onderdelen die we volgens het onderzoek zullen moeten aanpassen en/of verbeteren. Denk hierbij aan de mentorlessen. Deze worden door de geënquêteerden niet gezien als een meerwaarde voor het keuzeprocess. Door de literatuurstudie te koppelen aan het praktijkonderzoek zijn er aanbevelingen voor de school ontstaan.

Eén van de aanbevelingen luidt: “*Het keuzebegeleidingsprogramma zal moeten starten in leerjaar één.*” Hierdoor worden de leerlingen ‘gedwongen’ zich breed te oriënteren. Breed oriënteren is één van de peilers van LOB.

In hoofdstuk vijf staat deze en nog vier andere aanbevelingen helemaal uitgewerkt.

Door middel van mijn conclusie en aanbevelingen geef ik een antwoord op mijn onderzoeksvraag.

Inleiding

Momenteel ben ik werkzaam op het Sondervick College te Veldhoven.

Het Sondervick College is een school voor VMBO, HAVO en VWO.

Ons opleidingsaanbod varieert van BBL (Basis Beroepsgerichte Leerweg) tot en met VWO TTO (Voortgezet Wetenschappelijk Onderwijs Tweektalig Onderwijs).

De totale populatie bedraagt 2300 leerlingen. Hiervan volgen er 1200 onderwijs binnen het VMBO.

Leerlingen binnen het VMBO moeten na leerjaar twee een keuze maken voor een sector. Ze kunnen bij ons op school kiezen uit de volgende sectoren:

- Economie
 - * Handel en Administratie
- Zorg en Welzijn
 - * Zorg en Welzijn breed
 - * Uiterlijke verzorging
- Techniek
 - * bouw metselen
 - * bouw timmeren
 - * elektrotechniek
 - * metaal
 - * voertuigen

Mijn ervaring is dat het voor veel leerlingen een hele opgave is om tot een sectorkeuze te komen. Elk jaar opnieuw zie ik leerlingen die geen keuze kunnen maken. Als ze dan iets hebben gekozen, zijn ze daar niet zeker van.

Het begeleiden van leerlingen bij het maken van een sectorkeuze behoort tot mijn takenpakket. Ik ben namelijk één van de twee decanen op het VMBO. Klas één en twee VMBO-breed en klas vier GT vallen onder mijn verantwoordelijkheid.

De worsteling zie ik vooral bij de leerlingen van de basis en kaderbasis afdeling. Zij moeten namelijk specifiek voor één sector kiezen. De leerlingen van de gemengde en theoretische leerweg, kiezen een vakkenpakket. Wanneer ze dit willen, is het mogelijk een vakkenpakket te kiezen waarin alle vier de sectoren vertegenwoordigd zijn. Voor deze doelgroep speelt de sectorkeuze dus nog niet.

Ik richt mij in dit onderzoek op de tweedejaars leerlingen van de basis en kaderbasis afdeling. Ik zal deze doelgroep vanaf nu aanduiden als BK (Basis, Kader).

Dit is tevens de doelgroep waarvoor ik lessen verzorg. Naast decaan ben ik ook docent Mens en Maatschappij. Mens en Maatschappij is een leergebied dat bestaat uit de vakken; geschiedenis, aardrijkskunde en economie. De lessen zijn zo vormgegeven dat er bij elk onderwerp zowel historische als geografische en economische aspecten aan bod komen.

Ik begeleid deze leerlingen dus niet alleen als decaan, maar ook als vakdocent.

Daarnaast ben ik mentor van een tweede klas BK met leerwegondersteuning. Leerwegondersteuning wil zeggen dat de leerlingen op twee domeinen (begrijpend lezen, technisch lezen, rekenen of spelling) een leerachterstand hebben van 25% of meer. Daarnaast hebben ze vaak een sociaal-emotionele problematiek. Het is dus een doelgroep die ik zeer goed ken, en vanuit verschillende kanten begeleid. Ik ben dus niet alleen als decaan betrokken bij het keuzeproces maar ook als mentor. Als decaan vind ik dat we het aan de leerlingen verplicht zijn activiteiten te ondernemen in het kader van het keuzeproces voor een sector, als mentor ervaar ik dat het programma dat we momenteel aanbieden niet aansluit. Of dit laatste juist is weet ik niet, het is mijn gevoel. Dat gevoel wordt elk jaar sterker. Dat komt omdat ik elk jaar opnieuw leerlingen bij mij krijg die geen keuze kunnen maken.

Door middel van mijn onderzoek probeer ik in beeld te brengen op welke gronden onze tweedejaars leerlingen een keuze maken. Daarnaast wil ik gaan kijken of ons huidige aanbod aansluit bij de behoefte van de leerlingen. Met deze kennis kunnen we, de mentoren en de decaan, kijken of we ons aanbod moeten aanpassen of in stand moeten houden. Wat de conclusie van het onderzoek ook mag zijn, het geeft ons in ieder geval een praktisch en theoretisch kader van waaruit wij activiteiten ondernemen in het kader van Praktische Sector Oriëntatie (PSO). PSO houdt in dat leerlingen op een praktische manier kennis maken met de verschillende sectoren die wij als school aanbieden. PSO kun je zien als onderdeel van LOB (loopbaanoriëntatie en begeleiding).

Ik vind het belangrijk om aan te kunnen geven waarom we bij ons op school bepaalde activiteiten ondernemen. Middel en doel moeten helder zijn. Zowel voor de school als voor de leerlingen en hun ouders.

Ik heb de indruk dat de activiteiten momenteel een doel op zich zijn. Ik mis theoretische kaders. Er staat op dit punt niets beschreven in een visie of ander plan. We (mentoren leerjaar twee) denken dat onze activiteiten bijdragen tot een verantwoord keuzeproces. Maar of dat zo is....? De hoofdpersonen in deze, daar bedoel ik onze tweedejaars leerlingen BK mee, worden niet naar hun mening gevraagd. De leerlingen kunnen ons vertellen wat ze eraan hebben gehad en wat ze uiteindelijk hebben gedaan met de informatie die ze van ons hebben gekregen. Daar laten we als school, naar mijn mening, een berg informatie liggen. Door deze informatie te laten liggen kunnen we, naar mijn mening, niet aansluiten bij de behoefte van de leerlingen op dit gebied. Bij een regulier schoolvak wordt de kennis/vaardigheid van de leerling getoetst en zo nodig wordt het onderwijsprogramma aangepast. Waarom doen we dat niet bij zo iets belangrijks als het maken van een keuze voor een bepaalde sector?

Met mijn onderzoek wil ik deze informatie verkrijgen om hierdoor het huidige programma te evalueren om tot gefundeerde activiteiten te kunnen komen die leerlingen kunnen helpen bij hun keuze proces.

Hoofdstuk 1

Mijn voorganger had in het kader van PSO (Praktische Sector Oriëntatie) een aantal activiteiten opgezet. Later in mijn verslag kom ik terug over welke activiteiten het gaat. Deze activiteiten staan al tien jaar op de jaarplanner. Ze zijn in deze tien jaar nog nooit geëvalueerd. Ik vraag me dus af of de activiteiten nog wel voldoen. Ik wil graag weten of wij met ons aanbod aansluiten bij de behoefte van de leerling. Middel en doel moeten helder zijn. Ik vind dat er een duidelijke lijn te zien moet zijn in ons aanbod in het kader van het keuzeproces voor een sector.

Met mijn onderzoek wil ik bereiken dat er dit duidelijke kader komt van waaruit we activiteiten ondernemen in het kader van PSO. Hierbij is het belangrijk om te weten welke factoren bij leerlingen een rol spelen bij het komen tot een sectorkeuze. De huidige tweede-, derde- en vierdejaars zijn voor mij, in deze, een belangrijke bron van informatie. Ik ben benieuwd of zij iets hebben gehad aan ons activiteitenaanbod. Daarnaast is het goed om te weten of ze tevreden zijn met hun huidige keuze. Wanneer dit niet het geval is, is het interessant om te kijken hoe dit komt. Is er iets veranderd in de beleving van de leerling? Hebben wij als school geen goede/duidelijke voorlichting gegeven?

Wanneer het laatste het geval is, kan de leerling ons misschien vertellen wat hij/zij gemist heeft in ons aanbod.

Bovenstaande punten kwamen in mij op bij het opstellen van de jaarplanning voor komend schooljaar.

Ik heb namelijk het idee dat bij wat we doen, we maar een kleine groep aanspreken. Ik baseer dit op het volgende; ik vraag aan het begin van het schooljaar altijd aan mijn mentorleerlingen welke sector ze het volgend jaar willen gaan volgen. Het gros weet al welke sector dit wordt en blijft ook bij deze keuze. Een kleine groep twijfelt tussen twee sectoren, slechts een enkeling heeft geen flauw idee wat hij/zij wil gaan doen. Deze laatste groep weet het na de door ons bedachte activiteiten nog niet.

Hieruit zou ik kunnen afleiden dat wij alleen de groep 'twijfelaars' aanspreken. Dit is, naar mijn mening, zonde van de inspanningen van zowel de leerling, de mentor als de decaan. Je onderneemt dan activiteiten die inzet vergen van leerlingen, mentoren en decaan, en niet het gewenste resultaat opleveren. Die energie en inzet kun je beter stoppen in activiteiten die wel het gewenste resultaat hebben. Ik wil hierbij opmerken dat ik bij activiteiten uit wil gaan van de grote groep. Ik ben van mening dat je met je aanbod nooit de gehele groep kan bereiken.

Je hebt namelijk te maken met grote verschillen tussen leerlingen.

Daar kun je, naar mijn mening, met een groepsactiviteit niet op inspelen.

Wel vind ik dat je zicht moet hebben op de leerlingen die je niet bereikt met je activiteit. Met die leerlingen zal je iets anders moeten doen. Ook kun je streven naar variatie in je aanbod zodat je ook deze leerlingen probeert te bereiken.

In mijn onderzoek zal ik hier ook rekening mee houden.

De activiteiten die wij ondernemen in het kader van PSO zijn niet gestoeld op een beleidsplan. Op het gebied van LOB en PSO staat er momenteel nog niets op papier. Hierbij wil ik de nadruk leggen op 'nog'. Onze school is namelijk hard aan de weg aan het timmeren als het gaat om LOB. Wij doen dit jaar ook mee aan een pilot van de VO-raad (De VO-raad vertegenwoordigt driehonderd vierendertig schoolbesturen en ruim zeshonderd scholen in het voortgezet onderwijs.) en het KPC (KPC Groep is een organisatie met als doel het verbeteren van leren en opleiden.) om een LOB-routekaart te ontwikkelen.

Eén van de opdrachten in dat kader is het opstellen van een LOB-visie document en een LOB implementatieplan. Beide stukken zullen mede door mij geschreven worden. Hierin kan ik dus mooi mijn bevindingen en aanbevelingen uit mijn onderzoek mee nemen.

Kortom;

- We ondernemen activiteiten, maar weten niet of deze het gewenste resultaat opleveren.
- We ondernemen activiteiten die niet gestoeld zijn op een visie, omdat die simpelweg nog ontbreekt.

Het bovenstaande gegeven heeft bij mij een aantal vragen opgeroepen.

Vragen zoals:

- Welke aspecten spelen bij leerlingen een rol om tot een keuze te komen?
- Moeten wij met ons aanbod niet inspringen op deze aspecten?
- Dragen de activiteiten die wij ondernemen bij, tot een bewust keuzeproces?

Momenteel heb ik het idee dat leerlingen een keuze maken op grond van incomplete informatie en achteraf blijkt dat ze daardoor niet de juiste keuze hebben gemaakt. Dit idee is gebaseerd op gesprekken die ik heb met de leerlingen over hun sectorkeuze. In deze gesprekken blijkt dat leerlingen vaak een geromantiseerd beeld hebben van een beroep. Ik ben van mening dat dit verstrekkende gevolgen kan hebben.

Ik denk dat wanneer een leerling een verkeerde keuze heeft gemaakt, hij gedemotiveerd zal raken waardoor 'probleem gedrag' zou kunnen ontstaan. In het ergste geval zou dit kunnen leiden tot vroegtijdig schoolverlaten. Dit is momenteel heel actueel, want vroegtijdig schoolverlaat (VSV) kost de overheid per jaar veel geld. Ik vind dat wij als decanen dat ons mede moeten aantrekken. Ik hoop dat mijn onderzoek er aan kan bijdragen dat het keuzeproces op onze school geoptimaliseerd wordt, zodat leerlingen minder vaak een verkeerde keuze maken. Dit laatste kan ik met dit onderzoek niet aantonen, maar zou wel een logisch gevolg zijn naar mijn idee.

De school is er dus bij gebaat dat het aantal vroegtijdig schoolverlaters zo gering mogelijk is.

Een leerling plaatsen binnen de voor hem geschikte sector is hierin van fundamenteel belang.

Mijn onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

“Hoe kan LOB in leerjaar 2 van het VMBO het keuzeproces van leerlingen ondersteunen?”

De volgende deelvragen helpen mij om mijn onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

- *“Welke rol heeft PSO daarin gespeeld volgens de verschillende betrokkenen?”*
- *“Hoe hebben de leerlingen de keuzelessen van de mentor ervaren?”*
- *“Hebben de betrokkenen iets gemist? Zo ja, wat hebben ze dan gemist?”*
- *“Welk percentage van de leerlingen past zijn/haar keuze aan?”*
- *“Wat verwachten ouders op het gebied van keuzebegeleiding van de school?”*

Daarnaast wil ik in literatuur gaan zoeken of leerlingen wel keuzes kunnen maken op deze leeftijd. Vragen wij niet iets van ze wat ze nog niet kunnen?

Aan het eind van mijn onderzoek wil ik weten of wij ons onderwijsaanbod moeten aanpassen en zo ja, hoe?

De resultaten van mijn onderzoek zijn dan ook zeker van belang voor de ontwikkeling van ons LOB-beleid. In dit LOB-beleid moet namelijk komen te staan hoe wij onze leerlingen voorbereiden op hun overstap naar het MBO. Daar hoort het maken van een sectorkeuze bij, als ook hoe ze tot een gedegen keuze kunnen komen.

Zoals ik al eerder heb aangegeven vormt een goede sectorkeuze een belangrijke basis voor schoolsucces van de leerling. Dit voorkomt vroegtijdig schoolverlaat en dat is toch van maatschappelijk belang.

Hoofdstuk 2

Voordat ik ga kijken hoe LOB in leerjaar 2 het keuzeproces van leerlingen kan ondersteunen, wil ik eerst meer duidelijkheid geven over:

- Wat is LOB?
- Hoe steekt het keuzeproces van pubers in elkaar?

Door het bestuderen van literatuur hoop ik hier een antwoord op te krijgen.

2.1 Wat is LOB?

De afkorting LOB staat voor; loopbaanoriëntatie en begeleiding.

Loopbaanoriëntatie (leren over de eigen loopbaan) zou een goed middel kunnen zijn om de afstand tussen de schoolwereld en de maatschappij te overbruggen (Spijkerman & Admiraal, 2000).

“We spreken van loopbaanoriëntatie om uitdrukking te geven aan de intentie om beter dan voorheen aan te sluiten op de belevingswereld van de leerling, zijn loopbaanervaringen centraal te stellen, en te zorgen voor werkvormen die de leerlingen een leeromgeving bieden waarin hij zowel cognitief, gevoelsmatig als wilsmatig wordt aangesproken.” (Spijkerman en Admiraal, 2000, p.234).

Het doel van loopbaanbegeleiding op school is dat de leerling tot een zelfstandige actor uitgroeit: tot iemand die in zijn loopbaanontwikkeling zijn eigen boontjes dopt. Iemand die verantwoordelijk is voor zijn aandeel in de loopbaansturing en die actief – of liever nog pro-actief – is wanneer hij zich laat informeren, iemand die met andere betrokken partijen onderhandelt, zo nodig mensen voor zijn loopbaanbelang wint en zorgvuldig in de besluitvorming is (Martens & Spijkerman, 2000).

De volgende drie doelstellingen voor loopbaanbegeleiding binnen het onderwijs zijn opgesteld (Martens en Spijkerman, 2000, p.47,48):

- Leerlingen creëren een eigen arbeidsidentiteit, houden deze in stand en ontwikkelen deze verder. Onder arbeidsidentiteit wordt verstaan; *“Een samenhangend geheel van betekenissen die men zelf hecht aan eigen capaciteiten, interesses en ervaringen en op basis waarvan men een verbinding kan maken met voor de persoon acceptabele werkrollen.”* (Spijkerman en Admiraal, 2000, p.41)
- Leerlingen communiceren adequaat met alle relevante partijen over het project van de eigen loopbaan (loopbaancommunicatie).
- Leerlingen organiseren een zinvolle en productieve opleidings- of arbeidsrelatie in de dynamische context waarin zij nu verkeren.

Het bovenstaande houdt in dat er op school het nodige is veranderd of moet gaan veranderen. Voorheen was loopbaanbegeleiding een zaak van de schooldecaan. Hij voorzag leerlingen van informatie op het moment dat zij belangrijke beslissingen moesten nemen. Beslissingen op het gebied van vakkenpakketkeuze, sectorkeuze en de keuze voor het vervolgonderwijs.

Wanneer we ons houden aan de doelstellingen van loopbaanbegeleiding, moet de loopbaan en alles wat daarmee samenhangt, vanaf de eerste tot en met de laatste schooldag een centraal thema zijn.

De doelen van loopbaanoriëntatie en –begeleiding maken dan deel uit van alle vakken op school. De leraren ondersteunen leerlingen bij de opbouw van hun arbeidsidentiteit. Mentoren besteden er tijd aan in hun mentoruren in de vorm van, bijvoorbeeld, loopbaancommunicatie. Verder zal de school een begeleidingsaanbod moeten formeren. Denk hierbij aan coaching, het verzorgen van ouderinformatieavonden over dit onderwerp en het verstrekken van informatie op het gebied van loopbaanvraagstukken.

Bij loopbaanoriëntatie en –begeleiding zijn alle partijen betrokken; leerlingen, ouders, vakleerkrachten, mentoren en decanen. (Martens en Spijkerman, 2000)

Didactische uitgangspunten om tot een optimale leeromgeving voor loopbaanbegeleiding te komen zijn (Martens en Spijkerman, 2000, pp. 51-52):

- Actief leren
Het bevorderen van verantwoordelijkheid van de leerling voor loopbaanzaken.
- Ervaringsleren
Het aanspreken van hart, wil en verstand van leerlingen via opdrachten.
- Sociaal leren
Het creëren van situaties waarin de leerling met anderen kan leren over zijn eigen loopbaan.
- Creatief leren
Het stimuleren van de leerling op zo'n manier dat hij betekenis gaat hechten aan ervaringen van het moment, ervaringen die voor zijn functioneren later waardevol zijn.
- Leren als grondhouding
Het bewust maken van de leerling dat zelfsturing essentieel is binnen de ontwikkeling van de eigen loopbaan.
- Reflecteren
Het sturen en inzicht geven in het bij zichzelf stilstaan en naar het eigen handelen kunnen kijken.

Om LOB een duidelijke plaats te geven in de school is het belangrijk dat LOB wordt verankerd binnen de visie van de school. Mevrouw van de Ven van de VO-Raad (2010) zegt daar het volgende over: “Voor structureel effectieve LOB is een expliciete verbinding noodzakelijk tussen het onderwijs en de organisatie van de school en de visie op en de doelen van LOB. Daarmee voorkomt u dat LOB een ad hoc proces wordt, waarbij het vertrek van een bestuurder, schoolleider of begeleider er bijvoorbeeld toe leidt dat LOB een andere invulling krijgt.”

Met andere woorden; structurele LOB vraagt om een strategisch beleidsplan, waarin een meerjarenplanning en een vertaling in middelen (mensen, tijd, technologie, gespreksruimtes, instrumenten, LOB-professionalisering en budget) zijn opgenomen.

Persoonlijk, kan ik mij wel vinden in wat er geschreven staat in de literatuur op het gebied van LOB. Dit sluit namelijk naadloos aan op mijn visie op onderwijs. Ik vind namelijk dat een leerling mederegisseur moet worden/zijn van zijn eigen ontwikkeling. Ik ben van mening dat, op het moment dat je een leerling mede verantwoordelijk maakt voor zijn eigen ontwikkeling, hij verantwoordelijkheid gaat nemen. Dit past, mijns inziens, helemaal bij de gedachte van LOB.

Daarnaast vind ik dat elke leerling zijn loopbaanontwikkeling vast moeten leggen in de vorm van een portfolio. Op deze manier heeft de leerling zicht op de activiteiten die hebben plaatsgevonden binnen het kader van LOB. Tevens kan de leerling, al dan niet met ondersteuning van een coach/mentor, terugkijken op zijn ontwikkeling. Mijn ervaring is dat leerlingen vaak 'vergeten' wat ze hebben gedaan en onder welk kopje een bepaalde activiteit valt. Wanneer een leerling daar geen inzicht in heeft mist LOB, zoals hier boven beschreven is, zijn doel.

2.2 Hoe steekt het keuzeproces van pubers in elkaar?

Volgens neuropsycholoog Jolles (2006) missen pubers het vermogen om een weloverwogen keus te maken. Jongeren tussen twaalf en achttien jaar kunnen volgens Jolles niet altijd de gevolgen van hun gedrag op langere termijn inschatten, terwijl ouders en docenten dat soms wel van hen verwachten. Bij meisjes zijn de hersenfuncties voor het maken van complexe keuzes volgroeid na hun twintigste. Bij jongens ligt dat gemiddeld nog een paar jaar later. Wanneer de hersenen volgroeid zijn, zijn ze pas in staat te anticiperen op de gevolgen voor de toekomst of de gevoelens van anderen. Volgens Jolles kiezen pubers dus vooral impulsief. Volgens Jolles moeten pubers goed worden begeleid bij het maken van complexe keuzes. De omgeving is voor een puber heel belangrijk. Dat geldt niet alleen voor het kiezen van een pakket/sector maar ook voor het alledaags gedrag van pubers.

Volgens een onderzoek van dr. M. Kuijpers, dr. F. Meijers en drs. A. Winters (2009) geven leerlingen van het VMBO aan, op het moment dat ze een keuze hebben gemaakt, niet te weten waaraan ze beginnen. Naar eigen zeggen hebben ze niet nagedacht over de voor- en nadelen van de verschillende keuzes. Daarnaast geven ze aan geen goed beeld te hebben van de vervolgopleidingen die logischerwijs volgen op hun sectorkeuze. Dit bevestigt zowel de theorie van Jolles als mijn vermoeden dat leerlingen een niet overwogen sectorkeus maken (zie hoofdstuk één). Dit laatste geeft, mijns inziens, nogmaals aan hoe belangrijk LOB is. Ik ben van mening, als LOB wordt toegepast zoals ik al eerder heb omschreven, dat leerlingen dan geen keuze meer kunnen/mogen maken op grond van incomplete informatie. Dit wordt overigens ook bevestigd door Luken (2009).

Dhr. F. Kupper (2009) heeft onderzoek gedaan naar wie er een rol spelen bij het keuzeproces van leerlingen.

Volgens de docenten hebben media en ouders de grootste invloed. Terwijl ouders denken dat zij juist helemaal geen invloed hebben, in vergelijking met docenten en vriendjes/vriendinnetjes.

De leerling zelf zet zijn/haar ouders echter bovenaan de lijst als zijnde degenen waarvan ze de mening het meest waarderen in hun zoektocht naar een juiste sectorkeuze. Dit betekent, naar mijn mening, dat ouders een belangrijke partner zijn voor school. Het is dus heel essentieel dat ook ouders goed worden voorgelicht en dat zij door de school deelgenoot worden gemaakt van het LOB-proces van hun zoon of dochter. Het bovenstaande wordt ook bevestigd door een soortgelijk onderzoek van dr. M. Kuijpers, dr. F. Meijers en drs. A. Winters (2010). Daaruit blijkt dat leerlingen wel degelijk behoefte hebben aan informatievoorziening vanuit school. Uit het onderzoek komt ook naar voren dat ouders goed geïnformeerd moeten worden. Ouders 'zoeken' naar voor hen bekende opleidingen en/of beroepen voor hun zoon of dochter. Doordat de ouder veel invloed heeft op het keuzeproces van het kind zal het kind niet gemotiveerd zijn voor het kiezen van een opleiding die niet bekend is bij de ouder(s). Met als gevolg dat een kind niet altijd de keuze zal maken die het beste bij hem/haar past.

Kiezen in zijn algemeenheid wordt voor jongeren steeds lastiger.

Steeds meer jongeren hebben last van 'keuzestress' of zelfs 'keuzeverlamming' (Beekers, 2006).

Dit wordt veroorzaakt door de 'meerkeuzemaatschappij' waar wij in leven.

Op elk gebied moeten er keuzes gemaakt worden en de hoeveelheid waar uit gekozen kan worden is vervolgens weer overweldigend. Jongeren zien door de bomen het bos niet meer. Door de hoeveelheid keuzes die ze moeten maken, worden ze lam geslagen. Het kunnen kiezen zal in de nabije toekomst een kernkwaliteit moeten gaan worden. Dit zie ik ook in de dagelijkse onderwijspraktijk terug. Leerlingen maken geen verschil meer tussen een, in onze ogen, belangrijke beslissing en een minder belangrijke beslissing.

Het huidige onderwijs richt zich steeds meer op individualisering, eigen verantwoordelijkheid en keuzevrijheid. Er komt meer autonomie en keuzevrijheid bij kinderen te liggen. Hier ben ik het ten delen mee eens. Ik vind namelijk dat een leerling mede regisseur moet zijn van zijn eigen ontwikkeling. Maar hierbij wil ik wel de nadruk leggen op 'mede'. Uit de eerder besproken literatuur blijkt dat leerlingen de lange termijn gevolgen van een gemaakte keuze niet kunnen overzien. Hier ligt dus een belangrijke taak weggelegd voor de school/docent. Ik ben van mening dat wij aan de leerlingen verplicht zijn, duidelijke kaders op te stellen zonder al te veel vrijheden en keuze mogelijkheden.

Binnen mijn visie legt de leerling binnen LOB een parcours af en terwijl hij/zij dit parcours aflegt staat hij/zij geregeld stil om de balans op te maken.

Op de momenten dat een leerling stil staat is het, in mijn ogen, belangrijk dat er een coach/mentor aanwezig is. De rol van de coach/mentor is de leerling te stimuleren om een balans op te maken door middel van reflectie.

Ik ben heel benieuwd hoe ouders en leerlingen dit zien.

Hierop hoop ik in hoofdstuk 4 een antwoord op te kunnen vinden.

De, sinds enkele jaren, in Nederland woonachtige Amerikaanse Sera Markoff (2010) ziet het als 'probleem' dat leerlingen op relatief jonge leeftijd een keuze moeten maken die betrekking heeft op het verdere verloop van de studie/carrière. Jong kiezen belemmert volgens haar de keuze. Dit komt volgens haar door het feit dat de hersenen en de leerstijlen van jongens en meisjes zich niet op dezelfde manier ontwikkelen. Meisjes ontwikkelen zich eerst talig en vervolgens abstract. Bij jongens is dit precies anders om. Dit zie je ook terug op school. Jongens scoren over het algemeen beter in wiskunde en meisjes scoren over het algemeen beter in de talen. Dit heeft volgens Markoff ook invloed op de studierichting. Meisjes kiezen hierdoor bijvoorbeeld niet of nauwelijks voor een technische richting.

De verschillen tussen jongens en meisjes worden op latere leeftijd veel kleiner. Dit blijkt, volgens Sera Markoff, ook uit internationaal onderzoek. In landen waar bijvoorbeeld leerlingen pas op een latere leeftijd een keuze moeten maken, zijn er procentueel veel meer vrouwen werkzaam in de techniek.

Het feit dat Nederlandse jongeren op relatief jonge leeftijd een sectorkeuze moeten maken past, volgens het bovenstaande, niet in de gedachte van inclusief onderwijs. Inclusief onderwijs gaat namelijk uit van het aanvaarden van de verscheidenheid en gelijkwaardigheid. Door leerlingen op jonge leeftijd te laten kiezen voor een sector creëer je in mijn ogen verscheidenheid en ongelijkheid.

Scherp gesteld, ontnem je de meisjes de kans om te kunnen kiezen voor de sector techniek.

Hoofdstuk 3

In dit hoofdstuk richt ik mij op de onderzoeksmethodologie.

Ik geef aan welke onderzoeksmethode ik gebruik en waarom juist deze. Daarnaast geef ik inzicht in hoe ik de verkregen informatie wil gaan verwerken.

In hoofdstuk één is te lezen dat ik mij richt op de vraag; *“Hoe kan LOB in leerjaar twee van het VMBO het keuzeproces van leerlingen ondersteunen?”*

Om hier een antwoord op te krijgen heb ik gekozen voor het survey-onderzoek (Harinck, 2010).

Een survey-onderzoek is gericht op de vraag hoe mensen ergens over denken, wat ze ergens van vinden, hoe ze handelen, wanneer en wat ze doen.

Om hier een antwoord op te krijgen maak ik gebruik van de volgende onderzoekseenheden: leerlingen, ouders, mentoren en oud-leerlingen.

Ik ben van mening dat mijn onderzoeksvraag ook raakvlakken heeft met programma-evaluatie (Harinck, 2010). Er is namelijk sprake van lopende programma's binnen de school op het gebied van PSO/LOB en deze programma's, worden door middel van mijn onderzoek, geëvalueerd. De hoofdvraag in deze is; *“Hebben de huidige activiteiten het gewenste effect?”* Onder het gewenste effect versta ik het volgende: De activiteiten die wij ondernemen in het kader van LOB, hebben in de ogen van de leerlingen, ouders en mentoren een meerwaarde bij het tot stand komen van de sectorkeuze van de leerling.

Ook hierbij spelen dezelfde onderzoekseenheden een belangrijke rol.

Via een aantal vormen van de waarnemingsmethode zal ik mijn survey-onderzoek en programma-evaluatie uitvoeren.

Hierbij maak ik gebruik van de volgende vormen:

- Bevragen
 - Informeel gesprek
 - Gestructureerde discussie
 - Enquête
- Lezen
 - Documentatie en geschreven bronnen raadplegen

Ik zal hieronder per vorm van de waarnemingsmethode toelichten hoe ik deze heb ingezet.

Informeel gesprek:

Ik ben bij alle activiteiten die de leerlingen hebben ondernomen in het kader van PSO betrokken geweest. Niet alleen als organisator maar ook als toehoorder. Hierdoor heb ik de leerlingen kunnen observeren en bevragen tijdens de activiteiten. Ik heb ervoor gekozen om de informele gesprekjes in een ongedwongen sfeer plaats te laten vinden. Ik ben van mening dat een leerling op zo'n moment het eerlijkst is. Door deze gesprekken is het voor mij o.a. duidelijk geworden dat de leerlingen niet altijd zien wanneer ze met een activiteit in het kader van LOB bezig zijn.

Met andere woorden het doel van een opdracht en/of activiteit is bij leerlingen niet altijd even duidelijk. De leerling geeft namelijk aan niet te weten waarom hij/zij deze opdracht uitvoert. Daarnaast is mij opgevallen dat niet alle mentoren evenveel aandacht besteden aan een LOB-opdracht/activiteit. Dit blijkt uit het feit dat leerlingen uit dezelfde klas onafhankelijk van elkaar hetzelfde antwoord geven op de vraag wat ze in de klas doen aan keuzebegeleiding. De verkregen informatie heb ik gebruikt om enquête vragen op te kunnen stellen.

Gestructureerde discussie:

Ik vind het belangrijk om met leerlingen in gesprek te gaan na een, door hen, ondernomen activiteit. Daarmee dwing ik hen, door mijn vraagstelling, om na te denken over de mogelijke opbrengst die het voor hen heeft gehad. Het bovenstaande wordt vergemakkelijkt omdat ik aan alle tweedejaars leerlingen les geef. Aan twee van de vijf groepen geef ik zelf PSO-lessen. Ik heb hen bewust op een andere manier benaderd tijdens de klassikale PSO-lessen dan de overige drie groepen. De twee groepen die ik onder mijn hoede heb, heb ik van elke activiteit een evaluatief- en reflecterend verslag laten schrijven. Daarna ben ik klassikaal in gesprek gegaan met ze. Met de andere tweedejaars klassen ben ik alleen maar in gesprek gegaan over de activiteit. Ik ben heel benieuwd of ik dit verschil terug zie in de uitslagen van de enquêtes.

Enquête vragen:

Ik heb voor mijn onderzoekseenheden vragen opgesteld. De enquête bestaat uit open en gesloten vragen. De gesloten vragen heb ik zó opgesteld dat ik de verkregen antwoorden eenvoudig en overzichtelijk kan verwerken in een tabel(kwantitatief). De open vragen dienen als verduidelijking van de gesloten vragen (kwalitatief). Op deze manier verkrijg ik een duidelijk en goed onderbouwd antwoord. Om er voor te zorgen dat alle vragen op dezelfde manier worden geïnterpreteerd, heb ik ervoor gekozen om de enquêtes persoonlijk af te nemen bij de leerlingen. Hierdoor krijgen alle leerlingen dezelfde toelichting/uitleg. Dit verhoogt, naar mijn mening, de betrouwbaarheid van de enquête. De enquête neem ik af bij tien leerlingen uit elke tweede klas basis/kader. In totaal gaat het om vijftig leerlingen. Deze leerlingen krijgen ook een enquête mee naar huis voor hun ouders. Daarnaast vult elke tweede klas mentor de enquête in. Op deze manier wordt vanuit drie invalshoeken naar ons huidige programma gekeken. Om het effect van onze keuzebegeleiding op langere termijn te kunnen meten, heb ik de enquête ook afgenomen bij vierde klas leerlingen en enkele oud-leerlingen. Ik heb getracht de vragen van de enquête zo identiek mogelijk te houden. Hierdoor krijg ik informatie die ik redelijk goed naast elkaar kan leggen. Door aan alle geënquêteerden dezelfde vragen te stellen, wordt vanuit verschillend perspectief naar het zelfde gekeken. Hierdoor ontstaat er een totaalbeeld.

Ten grondslag aan dit alles ligt mijn literatuurstudie. De bevindingen hiervan zijn terug te lezen in hoofdstuk twee.

Verwerking, vastlegging en analyse data

De antwoorden op de gesloten vragen verwerk ik in tabellen.

De tabellen zijn zo weergegeven dat per onderdeel/onderwerp kan worden afgelezen hoe er door de verschillende geënquêteerden tegenaan wordt gekeken.

Om de weergave zo zuiver mogelijk te krijgen, heb ik ervoor gekozen om per onderdeel één tabel te maken waaruit af te lezen valt hoe elke groep/eenheid (leerlingen, ouders, mentoren, oud-leerlingen) de vraag heeft beantwoord. Daarnaast is er een tabel waarin je kunt zien hoe leerlingen per klas de vraag hebben ervaren. Op deze manier heb ik ook in beeld wat voor uitwerking de aanpak van de mentor eventueel heeft.

De tabellen worden verduidelijkt door de informatie die ik op de open vragen verkrijg. Door de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens naast elkaar te leggen, ontstaat er een totaalbeeld. Dit totaalbeeld maakt het mogelijk om daar eventuele conclusies aan te verbinden. Hierop zal ik nader in gaan in hoofdstuk vijf.

Betrouwbaarheid en validiteit

Ik heb gekozen voor een combinatie van gesloten en open vragen.

Ik ben van mening dat een gevoel en/of ervaring niet vast te leggen is in een gesloten vraag. Een gesloten vraag suggereert 'hokjesdenken' en dat is, naar mijn mening, gevoelig voor wisselingen. De emotionele toestand van de geënquêteerde is bepalend voor het antwoord dat hij of zij op een bepaald moment geeft. Door een open vraag te laten volgen op een gesloten vraag kan de geënquêteerde genuanceerder zijn mening/ervaring kwijt. Daarmee creëer ik, naar mijn mening, een stuk extra informatie en betrouwbaarheid. Dit neemt niet weg dat mijn onderzoek onderhevig blijft aan mogelijke schommelingen. Ik kan dan ook niet garanderen dat een geënquêteerde bij een nieuwe afname exact hetzelfde zal invullen.

De door mij opgestelde vragen heb ik door mijn critical friends laten bekijken en beoordelen. Mijn enquête vragen en onderzoeksvraag met de daarbij behorende subvragen zijn door deze mensen naast elkaar gelegd. Hun bevindingen heb ik meegenomen voordat ik de definitieve vragen heb opgesteld.

Ook nu weer geldt dat ik de validiteit niet kan garanderen.

Triangulatie

Ik heb op de volgende manieren triangulatie toegepast:

- De enquête is afgenomen onder vier verschillende groepen/onderzoekseenheden (leerlingen, ouders, mentoren, oud-leerlingen)
- Ik heb een viertal bronnen geraadpleegd (literatuur, Informeel gesprek, gestructureerde discussie en enquête)

Op deze manier krijg ik de verschillende belanghebbenden in beeld en dat draagt weer bij aan een gefundeerde conclusie. Deze conclusie is te lezen in hoofdstuk vijf.

Hoofdstuk 4

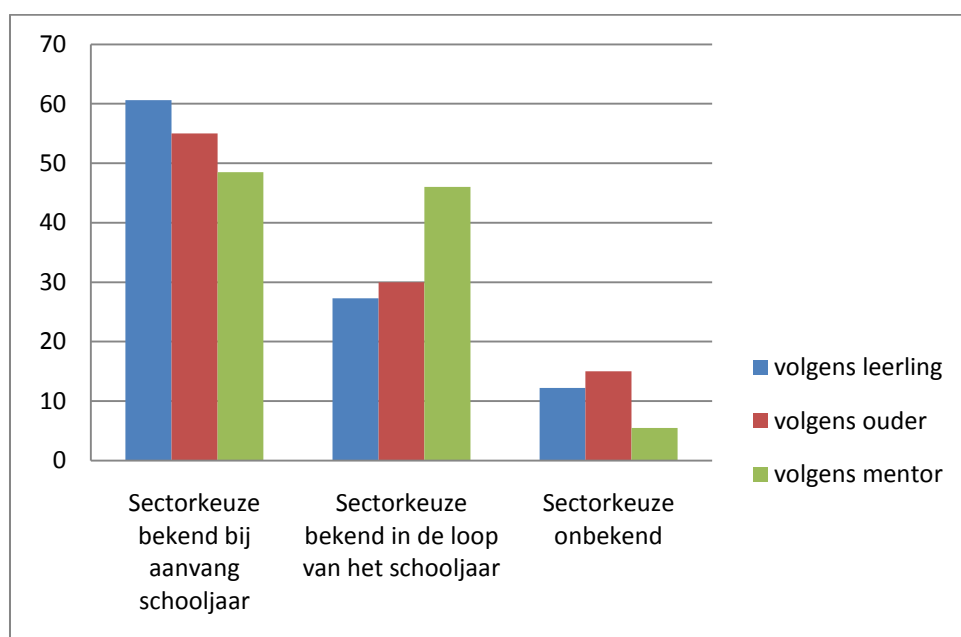
In dit hoofdstuk beschrijf ik mijn onderzoeksresultaten.

De resultaten van de enquête geef ik weer in grafieken, wanneer dit kwantitatieve gegevens betreft. De kwalitatieve gegevens gebruik ik om de grafieken te illustreren. In hoofdstuk vijf zal ik deze gegevens koppelen aan de literatuur zoals die beschreven staat in hoofdstuk twee. Deze koppeling moet resulteren in antwoorden op mijn deelvragen en hoofdvraag.

In al mijn grafieken maak ik gebruik van percentages, tenzij anders is aangegeven.

Ik heb vijftig leerlingen, verspreid over de vijf tweede klassen, de enquête in laten vullen. Van deze vijftig heb ik er vijfendertig retour mogen ontvangen, dat is 70%. Van de vijftig geënquêteerde ouders heb ik er twintig retour mogen ontvangen, dat is 40%. Bij de mentoren heb ik een honderd procent score, namelijk vijf van de vijf. Bij de groep 'oud-leerlingen en leerlingen VMBO4' heb ik van de vijftig vragenlijsten, er achtendertig retour gekregen, dat is 76%.

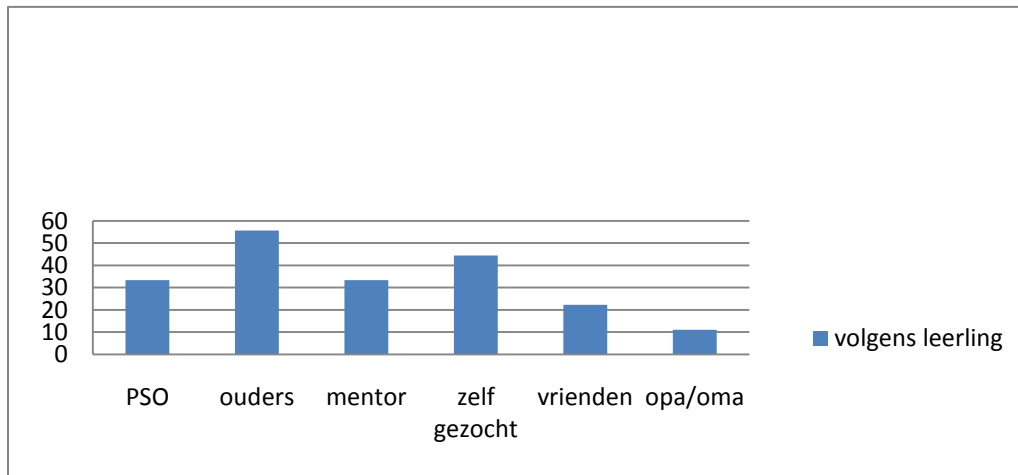
Ik wil eerst inzicht krijgen in hoe groot de groep leerlingen is die mogelijk profijt heeft van ons keuzeaanbod. In figuur één is te zien wanneer de sectorkeuze voor de leerling bekend is.

Figuur 1; Wanneer was de sectorkeuze bekend?

Bij aanvang van het schooljaar wist 60.6% van de leerlingen al welke sector hij/zij volgend schooljaar zou willen gaan volgen. Dat betekent dat 39.4% van de leerlingen, bij aanvang van het schooljaar, nog midden in hun keuzeproces staan. Van deze groep leerlingen weet 27.3% in de loop van het schooljaar welke sector hij/zij volgend schooljaar wil gaan volgen.

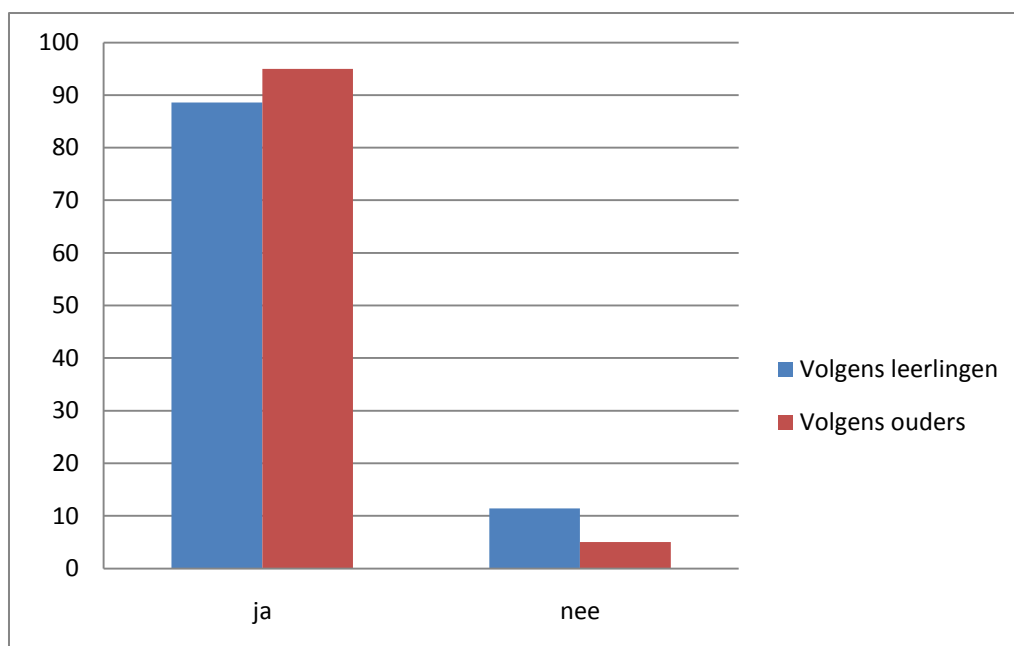
Van deze leerlingen ben ik nagegaan wie of wat hen heeft geholpen om tot een keuze te komen, zie figuur twee. Hierbij hebben de leerlingen meerdere antwoorden kunnen geven. Het percentage in deze figuur geeft aan hoeveel procent van de leerlingen een bepaalde optie heeft genoemd. Uit de figuur blijkt dat ouders een grote rol spelen. Dit kwam ook naar voren in de literatuur, zie hoofdstuk twee.

Figuur 2; Wie/wat heeft een rol gespeeld bij het keuzeproces.

Van de groep leerlingen waarbij de sectorkeuze nog onbekend is, op het moment van afname van deze enquête, geeft een grote groep aan te twijfelen tussen twee richtingen. Deze leerlingen geven aan graag iemand te willen spreken die veel weet van hun mogelijk te kiezen sector. De overige leerlingen die nog niet hebben gekozen willen eerst zien hoe hun snuffelstage bevalt binnen de te kiezen sector.

In figuur één valt mij op dat de resultaten van de leerlingen en hun ouders dicht bij elkaar liggen. Is dit toeval of komt dit omdat leerlingen veel overleggen met hun ouders op dit gebied? Uit de enquête blijkt het volgende, zie figuur drie.

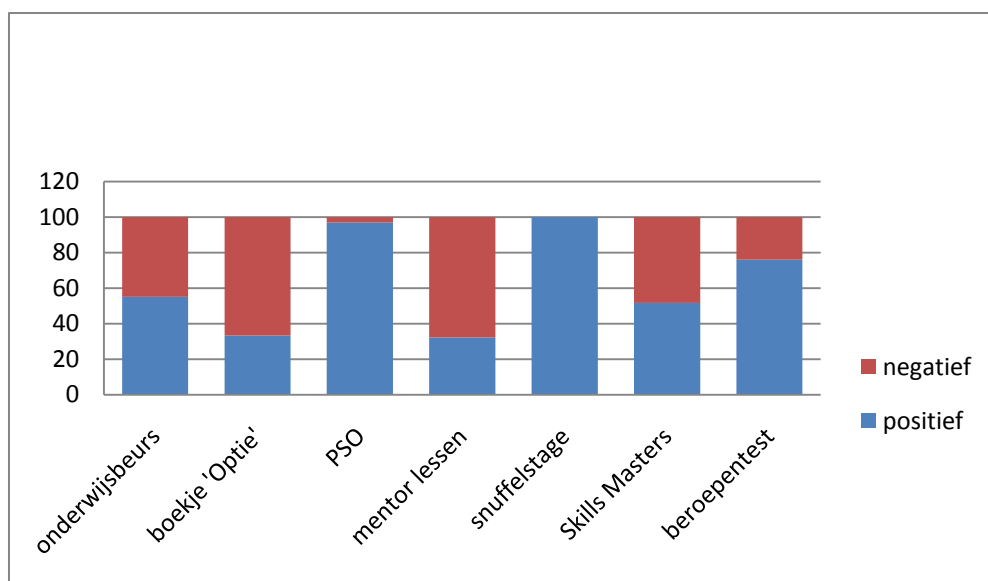
Figuur 3; Praat thuis over zijn/haar toekomst.

Wanneer ik figuur twee en drie naast elkaar zet, zie ik dat ouders een grote rol spelen bij kinderen op het gebied van het keuzeproces.

Ik noem hieronder een aantal onderwerpen die ouders en leerlingen, volgens de enquête, met elkaar bespreken als het gaat over het keuzeproces.

- *'Mijn keuze'*
- *'We hebben gesproken over wat mij het leukste lijkt en daar hebben we scholen bij gezocht en extra informatie.'*
- *'Over wat ik leuk vond en wat bij mij past.'*
- *'Wat ik wil gaan doen.'*
- *'Wat ik wil gaan doen en hoe ik mijn PSO ervaar.'*
- *'Wat ik later wil gaan doen en dat ik dan ook eens moet gaan studeren.'*

Het bovenstaande betreft invloeden die niet rechtstreeks terug te voeren zijn naar ons schoolaanbod. Denk hierbij aan beursbezoeken, lesprogramma's en PSO. Met behulp van figuur vier wil ik inzicht geven in hoe leerlingen aangeven ons onderwijsaanbod op het gebied van keuzebegeleiding te hebben ervaren.

Figuur 4; Beoordeling keuzebegeleiding door leerlingen.

De snuffelstage en de PSO-lessen (Praktische Sector Oriëntatie) worden door de leerlingen het meest gewaardeerd. De leerlingen schrijven hier het volgende over:

- *'Leerzaam en leuk.'*
- *'Was vrij leerzaam.'*
- *'Super leuk! Je mag zelf kiezen waar. Ik heb er erg veel aangehad.'*
- *'Ik heb zelf mijn stageadres gezocht en heb het kei leuk gehad.'*
- *'Super leuk en erg leerzaam. Heb er zeker iets aan gehad, want zo vielen er dingen af of dacht ik aan een ander beroep.'*

Het boekje 'Optie' wordt door een grote groep leerlingen als 'saai' betiteld. Daarnaast geeft deze groep aan dat ze er niets aan hebben gehad bij het komen tot een sectorkeuze.

Bij het nalezen van de enquêtes viel mij op hoe er gereageerd is op het kopje 'mentor lessen'. Uit de antwoorden blijkt dat de uitvoering van de mentorlessen sterk afhankelijk was van de mentor. Dit kwam ook al naar voren tijdens de individuele gesprekken die ik heb gevoerd met een aantal leerlingen.

Enkele uitspraken van leerlingen uit dezelfde klas met betrekking tot dit onderwerp.

- *'Die hebben we niet gehad.'*
- *'Ik vond dit het saaiste van de hele PSO!'*
- *'Saai, onze mentor praatte te veel.'*
- *'Beste wel saai, iedere keer hetzelfde doen in het boekje, nooit praten over wat je had gedaan. We deden nooit evalueren met onze mentor!'*
- *'Hij vroeg niet eens hoe het op de pleinen is gegaan.'*

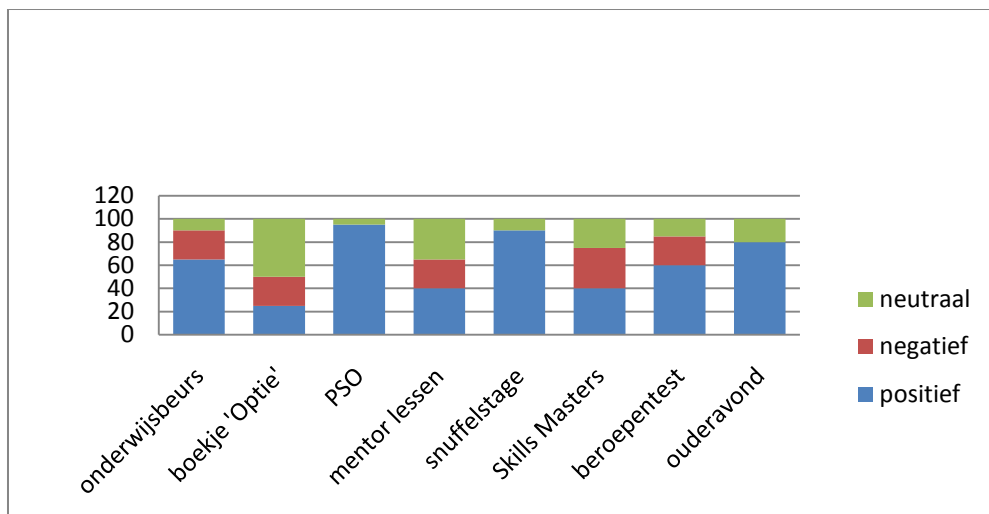
Van de andere tweede klassen kreeg ik zowel positieve als negatieve reacties.

De meest positieve reacties kreeg van de leerlingen die ik verplicht heb laten evalueren op de door hen ondernomen activiteiten. De lessen werden niet altijd als 'leuk' gezien, maar werden wel beoordeeld als 'leerzaam'.

We hebben kennelijk dus niet alleen een 'schoolaanbod' maar ook een 'mentoraanbod'.

De onderdelen die wij als school aanbieden zijn in de uitvoering, volgens de geënquêteerden, sterk afhankelijk van de mentor. Onderdelen staan of vallen blijkbaar met de manier waarop ze worden aangeboden.

In onderstaande figuur wil ik laten zien hoe ouders naar ons onderwijsaanbod rondom keuzebegeleiding kijken.

Figuur 5; Beoordeling keuzebegeleiding door ouders.

Ik heb het kopje 'neutraal' toegevoegd. Hieronder vallen de antwoorden:

- 'Hierover heb ik niks gehoord van mijn zoon/dochter',
- 'Ik kan hier niet over oordelen'
- 'Ik ben niet op de ouderavond geweest.'

Ook nu scoren de onderdelen Snuffelstage en PSO hoog.

Dit wordt kennelijk heel goed door ouders ontvangen. Daarnaast zijn de ouders heel positief over de ouderavond die is gegeven in het kader van keuzebegeleiding.

Ouders geven aan dat ze graag intensiever worden betrokken bij het keuzeproces.

Een vijftal ouders heeft geopperd om ouders de school binnen te halen en mee te laten denken over de vormgeving van de inhoud rondom de keuzebegeleiding.

"Laat ouders over hun beroep vertellen op school.", was een opmerking van een ouder.

Het valt mij op dat ouders de Onderwijsbeurs beter beoordelen dan de leerlingen.

Ouders geven hierbij aan dat ze het goed vinden dat hun/zoon of dochter zich ruimer oriënteert en kennis neemt van beroepen/scholen waar hij/zij in eerste instantie niet aan zou denken.

"Mijn zoon vond de beurs saai, maar ik vind het goed dat ze zich ruimer oriënteren."

"Mijn zoon roept wel dat hij er niks aan vond, maar heeft wel nuttige informatie meegenomen." Dit zijn letterlijke antwoorden van ouders.

Het onderdeel 'Skills Masters' wordt of heel positief beoordeeld of krijgt het stempel, haal maar uit het programma. Iets er tussen in was er niet.

Waar een grote groep ouders het over eens is als het gaat over dit onderdeel, is dat het een hele grote beurs is die, in hun ogen, niet overzichtelijk is voor de leerlingen.

De ouders zijn over het algemeen tevreden over de invulling van ons programma. Ze dragen echter wel de volgende verbeterpunten aan:

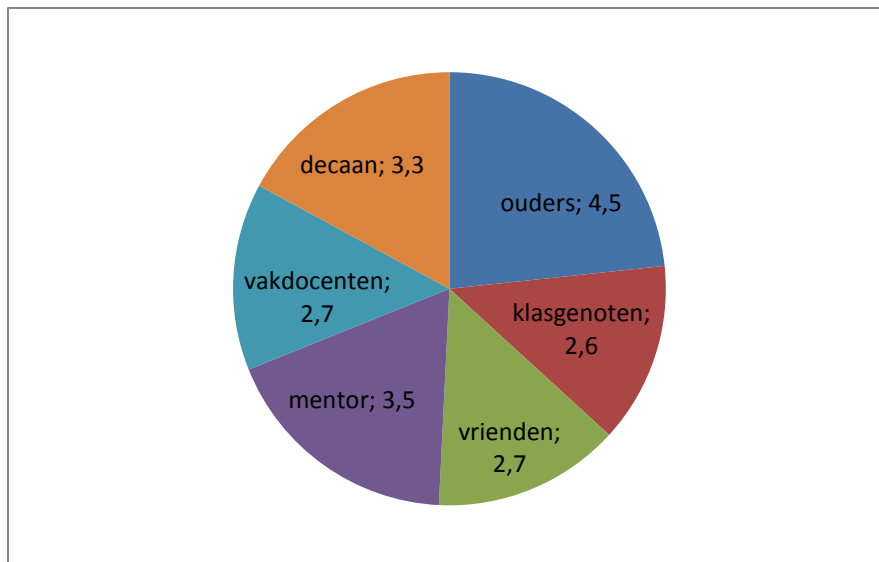
- *“Meer overleg tussen ouders, school en kind. Zeker als je kind geen prater is.”*
- *“Een goede beroepentest, een goed gesprek en een motivatie.”*
- *“Vaker een gesprek tussen mijn kind en degene die over de keuzes gaat en mijn kind goed kent.”*
- *“Er moet meer gecommuniceerd worden tussen school en ouders over het kind.”*
- *“Wat moet je doen of waar moet je zijn als geboden opleidingen niet aansluiten bij de keuze van het kind.”*
- *“Meer hulp bij de zoektocht naar de juiste keuze.”*
- *“Is het mogelijk een werkgroep samen te stellen die de leerlingen kan begeleiden in hun sectorkeuze? Ouders kunnen daarin ook meedenken en doen.”*
- *“Naar onze mening worden ouders te weinig betrokken bij het keuzeproces.”*
- *“Wij zouden graag een gesprek hebben gehad over de keuze van ons kind.”*
- *“Ouders uitnodigen die hun beroep komen presenteren.”*
- *“Een concreter beeld krijgen van wat je met de richting kunt doen/worden. Realistisch beeld krijgen van datgene waar hij voor studeert (wat motiveert!)”*

Naast ouders hebben ook leerlingen verbeterpunten aangedragen.

Zij komen met de volgende punten:

- *“Ik zou graag samen met mijn ouders en mentor willen praten over mijn sectorkeuze.” (acht keer genoemd)*
- *“Ik zou graag meer info willen over de sectoren.”*
- *“Ik wil graag een keer met meneer Camps praten over mijn sector.”*
- *“Ik zou graag informatie willen hebben van iemand die in die sector werkt.” (drie keer genoemd)*
- *“Ik zou graag duidelijkere informatie willen hebben.”*

Uit de gesprekken met de leerlingen en uit de enquêtes blijkt dat ouders maar ook mentoren belangrijke personen zijn voor leerlingen, als het gaat om het maken van een sectorkeuze. In figuur 6 laat ik zien hoe belangrijk leerlingen de mening omtrent hun sectorkeuze van mensen uit hun omgeving vinden. De leerlingen konden een cijfer geven tussen de één en vijf. Hierbij was een één niet belangrijk en een vijf heel belangrijk. De getallen in het cirkeldiagram zijn gemiddelde waardes.

Figuur 6; Hoe belangrijk vindt de leerling de mening van...

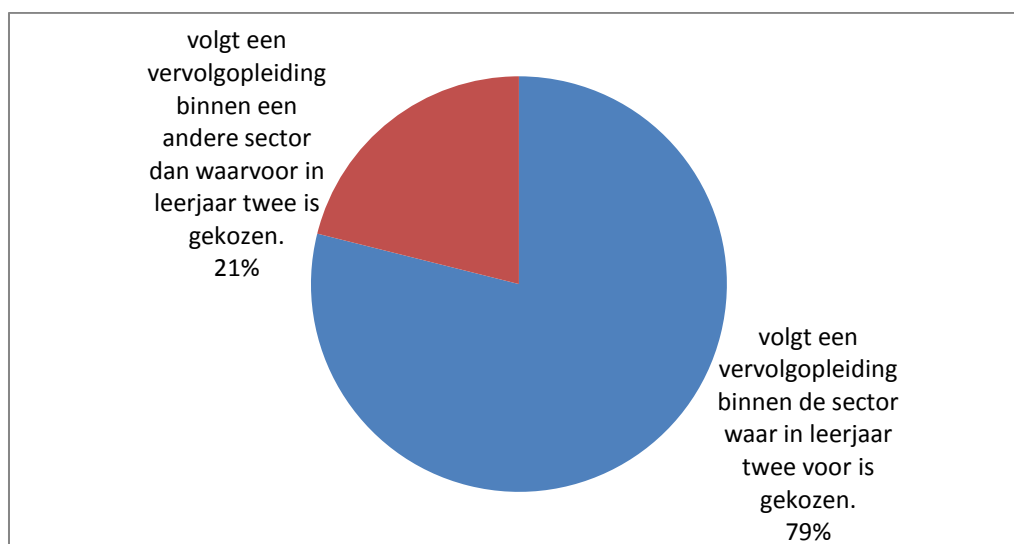
Bovenstaand figuur bevestigt nogmaals hoe belangrijk de mening van ouders voor leerlingen is.

Figuur zes illustreert ook de behoefte van leerlingen om samen met hun ouders en mentor in gesprek te gaan over hun sectorkeuze. Dit zijn volgens hen de twee groepen mensen waarvan ze de mening hoog in het vaandel hebben staan.

Wat is het effect van onze keuzebegeleiding op langere termijn?

Met andere woorden; de keuze die een leerling maakt in leerjaar twee, is dat een blijvende keuze of past hij/zij na verloop van tijd zijn/haar keuze aan?

Figuur 7 laat zien hoeveel procent van de leerlingen bij ons op school zijn/haar keuze aanpast aan het eind van leerjaar vier.

Figuur 7; Welk percentage past zijn/haar keuze aan?

De leerlingen die van sector zijn veranderd zeggen hier het volgende over:

- *“Ik moest iets kiezen, heb ik voor Electro gekozen en dat bleek saai te zijn.”*
- *“Electro leek mij een mooie basis voor podiumbouwer.”*
- *“Ik had voertuigen moeten pakken, maar dat wist ik toen niet.”*
- *“Ik ga verder in de landbouw, maar heb wel geleerd van mijn keuze.”*
- *“Ik wil verder in Groen en dat heeft deze school niet.”*
- *“Ik kom er achter dat ik een echte bouwvakker ben.”*
- *“Het leek me leuker dan dat het is.”*
- *“Ik vind dit wel leuk maar niet voor altijd.”*
- *“Ik werk nu op zaterdag in de landbouw en dat vind ik veel leuker dan dat ik nu doe.”*

De gegevens uit hoofdstuk vier en de literatuur uit hoofdstuk twee zal ik in het volgende hoofdstuk koppelen en zo mijn conclusies trekken.

Uiteindelijk zal dit resulteren in aanbevelingen, hoofdstuk zes.

Hoofdstuk 5

De gegevens uit hoofdstuk vier en de literatuur uit hoofdstuk twee zal ik in dit hoofdstuk met elkaar verbinden en zo conclusies trekken op mijn hoofd- en deelvragen

Dit alles resulteert in aanbevelingen voor de school, het Sondervick College.

Tijdens mijn onderzoek heeft de volgende hoofdvraag centraal gestaan:

“Hoe kan LOB in leerjaar 2 van het VMBO het keuzeproces van leerlingen ondersteunen?”

Deze vraag heb ik onderverdeeld in de volgende vijf deelvragen;

- *“Welke rol heeft PSO daarin gespeeld volgens de verschillende betrokkenen?”*
- *“Hoe hebben de leerlingen de keuzelessen van de mentor ervaren?”*
- *“Hebben de betrokkenen iets gemist? Zo ja, wat hebben ze dan gemist?”*
- *“Welk percentage van de leerlingen past zijn/haar keuze aan?”*
- *“Wat verwachten ouders op het gebied van keuzebegeleiding van de school?”*

Zowel uit mijn onderzoek als uit de literatuurstudie komt naar voren dat het woord ‘keuzeproces’ een belangrijk aspect is binnen de hoofdvraag.

Wij (mentoren en decaan VMBO leerjaar twee) vragen aan de leerlingen een overwogen keuze te maken. Een keuze voor een sector. Om zo’n belangrijke keuze te kunnen maken moet je als leerling wel over de vaardigheid beschikken om overwogen keuzes te kunnen maken. Met andere woorden de leerlingen moeten zich bewust zijn van de gevolgen die een keuze met zich meebrengt.

Uit mijn onderzoek blijkt dat 21% van de leerlingen verandert van sector wanneer zij, na het VMBO, naar het MBO gaan. Dit aantal moet ik enigszins nuanceren. Binnen deze groep leerlingen maakt een deel de overstap naar de sector Groen.

Dit is een sector die niet wordt aangeboden op het Sondervick College. Deze leerlingen hebben bewust voor een andere sector gekozen zodat ze bij ons op school konden blijven. Het gaat hier om 3% van de leerlingen. De overige 18% geeft aan ‘verkeerd’ te hebben gekozen.

Deze groep leerlingen geeft aan dat zij een keuze hebben gemaakt op grond van;

- incomplete informatie,
- een foutief beeld van de sector,
- persoonlijke ontwikkeling (bijv. andere interesses gekregen).

Dit houdt in dat bijna één op de vijf leerlingen in de tweede klas een verkeerde keuze maakt. Beschikken de leerlingen in leerjaar twee niet over de vaardigheid om een overwogen keuze te kunnen maken of schiet het keuzebegeleidingsprogramma van de school hierin te kort?

Volgens neuropsycholoog Jolles (2006) missen pubers het vermogen om een weloverwogen keus te maken. Jongeren tussen twaalf en achttien jaar kunnen volgens Jolles (2006) niet altijd de gevolgen van hun gedrag op langere termijn inschatten.

Dit zou betekenen dat jongeren de gevolgen van een keuze voor een bepaalde sector niet kunnen overzien. Mijn onderzoekgegevens worden dus bevestigd door de literatuur.

Dit betekent dat het Nederlandse onderwijssysteem op dit gebied niet aansluit bij de vaardigheden/ontwikkeling van het kind. Het Nederlandse onderwijssysteem gaat er namelijk van uit dat er in leerjaar twee een sectorkeuze gemaakt moet worden. Volgens de site www.inclusie.nl betekent inclusief onderwijs kwalitatief, op iedere leerling toegesneden, hoogwaardig onderwijs. Is er sprake van inclusie als een leerling verplicht wordt door het onderwijsmodel een belangrijke keuze (een sectorkeuze) te maken op een moment dat dit niet past bij de ontwikkeling van het kind? In mijn ogen niet. Daarbij komt het feit dat jongens en meisjes op deze leeftijd geen gelijke kansen hebben. Meisjes zijn bijvoorbeeld op deze leeftijd nog niet in staat om abstract te denken. Dit komt pas op latere leeftijd (Markoff, 2010). Mede hierdoor zullen zij niet snel kiezen voor de sector techniek. Helaas hebben wij hier als school geen invloed op.

Waar wij wel invloed op hebben is het keuzeproces zelf. Binnen ons huidige aanbod krijgen de leerlingen klaarblijkelijk geen goed beeld van wat er van hen wordt verwacht binnen een bepaalde sector dit blijkt uit figuur zeven en de daarbij behorende citaten van leerlingen. Ik ben van mening dat wij als school de leerlingen beter moeten voorbereiden op hun sectorkeuze. Ik vind dat wij ons meer moeten richten op de beeldvorming van de sectoren.

Uit enkele citaten uit hoofdstuk vier blijkt waar leerlingen behoefte aan hebben als het gaat om deze beeldvorming. Zij willen meer in contact komen met mensen die werkzaam zijn binnen de sector die zij op het oog hebben. Mensen die hen 'alles' over de sector kunnen vertellen. Dit valt onder het kopje "Loopbaanoriëntatie".

Loopbaanoriëntatie (leren over de eigen loopbaan) is er namelijk op gericht om de afstand tussen de schoolwereld en de maatschappij te overbruggen (Spijkerman en Admiraal, 2000). Daarnaast is LOB er op gericht dat leerlingen zich in de breedte oriënteren en een arbeidsidentiteit opbouwen (Spijkerman en Admiraal, 2000). Ons huidige aanbod voldoet, naar mijn mening, niet aan deze twee punten.

Uit mijn onderzoek blijkt dat het punt 'breed oriënteren' bij een grote groep leerlingen niet aan de orde is. Van alle tweedejaars leerlingen blijkt dat 60% bij aanvang van het schooljaar al weet welke sector hij/zij volgend schooljaar gaat kiezen. Ons keuzebegeleidingsprogramma start pas in leerjaar twee. Voor deze groep leerlingen is dit dus te laat, want uit mijn onderzoek blijkt ook dat 100 % van deze leerlingen vasthouden aan de, reeds eerder, door hen gemaakte keuze. Op grond van dit resultaat zou ik aanbevelen om ons keuzebegeleidingsprogramma te laten starten in leerjaar één.

Dit past bij de literatuur (Martens en Spijkerman, 2000). Volgens de literatuur is LOB een continue proces. Een proces dat doorweven moet zijn met het onderwijsprogramma. Het moet niet bestaan uit ad hoc activiteiten.

Mijn aanbeveling is dat de leerlingen zich in leerjaar één breed moeten gaan oriënteren.

Dit betekent concreet voor de praktijk dat de leerlingen kennis gaan maken met alle sectoren door een bezoek te brengen aan de pleinen. Daarnaast wordt er per sector een 'gast spreker' uitgenodigd die de leerlingen meer kan vertellen over de dagelijkse inhoud.

Wat betreft deze gast spreker hebben enkele ouders, via de enquête, aangegeven graag een actieve rol te willen spelen bij het tot stand komen van de sectorkeuze van onze leerlingen. Ik vind dat dit een aanbod is dat we niet mogen laten lopen.

Zeker niet als ik dit afzet tegen het feit dat zowel de leerlingen, mentoren, ouders als ook de literatuur (Kupper, 2009) aangeven dat ouders een belangrijke rol spelen bij het tot stand komen van de sectorkeuze.

Dit betekent dat binnen het LOB-proces ouders een belangrijke schakel kunnen zijn. Een schakel aan de informatieve kant (voorlichting geven op school) en een schakel aan de begeleidende kant (zoon/dochter ondersteunen bij het maken van een sectorkeuze). Hieruit volgt, in mijn ogen, dat ook de ouders goed en breed geïnformeerd moeten worden. Daarnaast moeten wij ouders doordringen van het feit dat zij een grote (zij het niet de grootste) rol spelen bij het keuzeproces van hun zoon/dochter. Zij zijn zich niet altijd bewust van deze rol (Kupper, 2009).

Ouders geven aan behoefte te hebben aan overleg met de mentor wat betreft de sectorkeuze van hun kind. Ik denk dat dit een belangrijke stap is tot een nauwere samenwerking tussen ouders en school in dit voor het kind belangrijke proces. Ik ben, na het bestuderen van de literatuur (Kupper 2009) en mijn onderzoeksgegevens, van mening dat samenwerking binnen de driehoek; school, leerling en ouders van groot belang is bij het tot stand komen van een goed keuzeproces. Ik vind dan ook dat wij als school hierin moeten investeren. Naast de jaarlijkse ouderavond, die door de ouders goed gewaardeerd wordt (zie figuur vijf), zullen we ouders vaker moeten betrekken bij het keuzeproces. Dit kan bijvoorbeeld door:

- ouders uit te nodigen als gast spreker
- op excursie te gaan bij het bedrijf van ouders
- ouders bewust te maken van de rol die zij hebben in het keuzeproces
- de mentor ouders te laten uitnodigen om de stand van zaken omtrent het keuzeproces van hun zoon/dochter te bespreken

De mentor is binnen onze school de spil rondom de begeleiding van het kind op school. Hij is, voor zowel de leerling als de ouders de eerste contactpersoon binnen de school. Er is voor gekozen om LOB onder te brengen bij de mentor. Daar stopt het beleid. Uit de gegevens (zie figuur vier en vijf) komt naar voren dat de leerlingen en hun ouders de begeleiding van de mentor als heel divers hebben ervaren. Hieruit is uit op te maken dat de LOB-begeleiding mentorafhankelijk is. Ik vind dit een zwakke schakel binnen ons aanbod. Ik ben van mening dat begeleiding niet mentor afhankelijk mag en kan zijn. In mijn ogen maak je als school beleid en niet als mentor. Iedere leerling heeft recht op begeleiding. Het kan niet zo zijn dat de ene leerling wel begeleiding krijgt en de andere niet omdat zijn mentor minder belang hecht aan LOB. Dit betekent dat hetgeen wat, als LOB begeleider van de mentor wordt verwacht duidelijk op papier moet staan en bij alle betrokkenen (mentoren, decaan, schoolleiding, ouders en leerlingen) bekend moet zijn. Het kan in mijn ogen niet bij 'papier' blijven. Mentoren zullen ook geschoold moeten worden. Hier zou ik adviseren om de mentor een cursus coachen en/of gespreksvoering aan te bieden. Binnen LOB is het gesprek namelijk heel belangrijk (Spijkerman en Admiraal, 2000).

Wat door zowel de leerlingen als de ouders als goed wordt ervaren is de invulling van PSO. Dit onderdeel sluit aan op de bredere oriëntatie die past binnen LOB, zoals eerder is aangegeven. Door de literatuur uit hoofdstuk twee rondom LOB te koppelen aan mijn onderzoek kan ik stellen dat PSO een activiteit is die als voorbeeld kan fungeren voor onze invulling van LOB. PSO creëert breedte in de oriëntatie, maar werkt ook aan de arbeidsidentiteit van de leerling.

Samenvattend:

Ons huidige aanbod van activiteiten sluit niet naadloos aan op de behoefte van de leerlingen en hun ouders. Om ervoor te zorgen dat LOB in leerjaar 2 van het VMBO het keuzeproces van de leerling ondersteunt, zal het Sondervick, mijns inziens, aan de volgende punten moeten gaan werken:

- Leerlingen meer in contact laten komen met mensen uit het werkveld. Mensen die hen 'alles' over de sector kunnen vertellen.
- Het keuzebegeleidingsprogramma zal moeten starten in leerjaar één.
- De ouders moeten een prominentere rol krijgen binnen het keuzebegeleidingstraject.
- De rol en de invulling van de mentor als LOB-begeleider moet bij alle betrokkenen eenduidig bekend zijn.
- De mentor zal begeleid en ondersteund moeten worden binnen zijn nieuwe taak als LOB-begeleider van zijn leerlingen.

Hoofdstuk 6

In dit hoofdstuk geef ik aan wat ik geleerd heb van het onderzoek en wat het proces met mij gedaan heeft. Daarnaast blik ik kritisch terug op mijn onderzoek. Hierbij geef ik aan wat ik sterk vind aan mijn onderzoek, maar ook wat ik een volgende keer anders ga doen.

Sinds ik decaan ben (schooljaar 2009-2010) heb ik het gevoel dat wat we aanbieden in het kader van het keuzeprocess in leerjaar twee van het VMBO niet helemaal aansluit op de behoefte van de leerlingen. Door de hectiek van de dag ben ik er niet toegekomen om iets met dat 'gevoel' te doen. En op 'gevoel' kun je geen beleid baseren. Door het *moeten* maken van een meesterstuk heb ik iets kunnen doen met dat 'gevoel'. Ik gebruik in deze zin met opzet het woordje 'moeten'. Zo voelde het namelijk ook voor mij.

Ik zag als een berg op tegen deze opdracht.

De spreekwoordelijke beren en leeuwen waren in grote getale aanwezig op de weg die ik voor dit meesterstuk zou moeten gaan bewandelen.

Ik heb deze weg lang gemeden. Ik moest immers nog eerst andere opdrachten voor mijn studie afmaken. Maar na de nodige 'omweggetjes' was het moment toch daar. Ik moest deze weg gaan bewandelen om bij mijn doel te komen: Een Master SEN diploma.

Voordat ik op pad ging ben ik eerst bij mezelf nagegaan wat mij tegen heeft gehouden om onbevangen deze weg te gaan bewandelen. Bij deze innerlijke zoektocht stuitte ik op de volgende persoonskenmerken:

- Perfectionisme: Ik vind van mijzelf dat ik een goed product moet afleveren. Een product horend tot de middenmoot bestaat niet voor mij. Ik leg daarin de lat voor mezelf aardig hoog. Min of meer is het een wedstrijd met mezelf. Het liefst leg ik de lat op de grens, of net buiten mijn kunnen.
- Faalangst: Doordat ik het als een innerlijke wedstrijd ervaar, maakt dat mij ook heel kwetsbaar. Voldoe ik niet aan de, door mezelf, gestelde criteria dan kan ik niet tevreden zijn met mijn werk. Als er dan ook nog eens feedback van anderen bovenop komt is het helemaal compleet. Ik heb dan voor mijn gevoel gefaald.
- Eigenwijs: Zo'n meesterstuk moet aan een bepaald format voldoen. Ik zie niet altijd het nut van bepaalde kaders en als, in mijn ogen, het nut niet duidelijk is, heb ik grote moeite om me daar aan te houden. Ik bedenk dan graag mijn eigen regels. Maar nu word ik beoordeeld op de kaders die door een ander zijn gesteld en vaststaan. Dit voelt als druk.
- Discipline: Achter mijn perfectionisme zit ook discipline. Door mijn verschillende rollen (man, vader, docent, decaan en student) komt mijn discipline wel eens in het gedrang. Ik wil alle rollen goed vervullen. Daarnaast wil ik alles op tijd afhebben, maar weet ik niet altijd waar ik de tijd vandaan

moet halen. Zo'n meesterstuk pleegt een aanslag op mijn tijd. Ergens moet ik dus compromissen gaan sluiten.....en dat is lastig voor mij.

Ik heb deze persoonskenmerken in mijn rugzak gestopt met als doel hier onderweg 'iets' mee te gaan doen. Ik leg mezelf als doel op; "Aan het eind van mijn wandeling moeten deze vier punten zijn herkaderd." Uiteindelijk begon ik in december met mijn wandeling. Een wandeling die ik niet alleen hoef te doen. Al snel ervaar ik de ongelofelijke steun van mijn mede wandelaars, mijn critical friends. De ene beer na de andere leeuw verdwijnt van de weg als sneeuw voor de zon. Wat blijkt, het is een kwestie van beginnen. Gewoon doen! Maar gaandeweg wordt mijn rugzak wel erg zwaar. Waarom blijf ik die 'ballast' meesjouwen?

Wat bleek, mijn basisstukken zaten best goed in elkaar. Van mijn mede wandelaars en gids kreeg ik feedback waar ik iets mee kon. Feedback van dien aard dat ik er zelfs energie van kreeg. Ik zag het niet als kritiek maar als een duwtje in de rug! Het wedstrijdelement verdween voor mij en dat gaf rust en verlichting. Toch merkte ik dat ik beter ging presteren! Mijn grote valkuil is bijvoorbeeld, dat als ik iets opschrijf de helft nog in mijn hoofd zit. Daardoor kan het weleens te beknopt zijn en te onduidelijk voor de lezer. Door de feedback ben ik dit onder ogen gaan zien en heb ik dit veranderd.

Tijdens onze bijeenkomsten merkte ik dat we allemaal een rugzak hadden met 'ballast'. Dit gegeven maakte mijn rugzak al lichter. Mijn faalangst en mijn perfectionisme werden steeds minder zwaar.

Mijn discipline werd tijdens de wandeling aardig op de proef gesteld. De tijdsdruk dwong mij om keuzes te maken, dwong mij om voor mezelf op te komen en te vragen om hulp. Iets wat ik bij aanvang zag als een bedreiging is omgebogen naar iets positiefs. Wauw, wat een ervaring!

Kaders? Het startpunt en het eindpunt zijn bekend, maar de route.....

De opgestelde kaders/regels ben ik gaan zien als een routebeschrijving of te wel als een hulpmiddel. Een middel dat mij helpt om de voor mij juiste route te kunnen bewandelen. Door het zo te gaan zien werd het kader een 'vriend' in plaats van een 'vijand'.

Nu terugkijkend op de tocht kan ik stellen dat de ballast uit mijn rugzak is verdwenen, maar leeg is hij allerminst! Ik heb mijn rugzak opnieuw gevuld met bagage waar ik nog veel aan ga hebben. Bagage als:

- Hoe zet ik een onderzoek op?
- Wat zijn mijn sterke punten in deze en wat mijn zwakke?
- De ervaring van het ombuigen van negatieve- naar positieve gevoelens bij een persoonskenmerk.

Al met al is dit een geweldige wandeling geweest. Mede dankzij mijn mede wandelaars en mijn gids.

Ik ben deze reflectie begonnen met een 'gevoel' waar ik nog niets mee had gedaan. Door het maken van dit meesterstuk kan ik wel iets met dat 'gevoel' gaan doen. Dit meesterstuk heeft mij een handvat opgeleverd waar ik de komende jaren mee aan de slag kan op onze school. Daarnaast heeft het mij besmet.

Dit smaakt voor mij namelijk naar meer;

- Wat is het effect van mijn aanbevelingen?
- Wat moet er op dit gebied gebeuren in leerjaar drie en vier?
- Hoe doen de scholen het om ons heen op dit gebied?
- etc.

Gaandeweg het proces van dit meesterstuk ben ik tegen een aantal zaken aan gelopen.

Punten die ik achteraf graag anders had gedaan.

Ik ben met dit onderzoek ongeveer een half jaar bezig geweest. Tijdens dat halfjaar heb ik een hoop mensen gesproken en veel gelezen. Ik heb niet van alles een aantekening en/of samenvatting gemaakt. Ik had het idee; "*Dat onthoud ik wel.*". Niet dus, er is hierdoor toch informatie 'verloren' gegaan. Een volgende keer zal ik alles vastleggen ook al lijkt het niet altijd even zinvol.

Gaande weg mijn onderzoek wilde ik meer weten dan dat ik te weten kon komen.

Met andere woorden, mijn deelvragen en de enquête vragen bevredigden niet mijn nieuwsgierigheid. Ik had bijvoorbeeld willen weten hoe de pleindocenten naar de leerlingen kijken. Zitten de leerlingen, volgens hen, op de 'juiste' plaats? Hoe doen scholen het om ons heen wat betreft 'foute' keuzes? Etc.

Een volgende keer zal ik langer stilstaan bij het proces van deel- en enquête vragen bedenken. Geven ze antwoord op wat ik echt wil weten?

Daarnaast heb ik onderschat hoeveel werk het met zich mee brengt als je een enquête opstelt met veel open vragen. Het geeft aan de andere kant wel veel informatie.

Al met al is het een proces geweest dat ik niet had willen missen.

Een wandeling met een groep en een gids die ik dankbaar ben voor de bagage die ik, mede dankzij hen, in mijn rugzak heb kunnen stoppen.

Literatuurlijst

Beekers, P., (2006). *Kiezen is een kunst: Zó help je scholieren op weg*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Harinck, F., (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Kuijpers, M., Meijers, F. en Winters, A. (2009). Loopbaanleren in de overgang van vmbo naar mbo. *Handboek effectief opleiden, december*, 267-296.

Kupper, F., (2009). *Kwalitatief onderzoek: waarom kiezen zo weinig leerlingen (en vooral meisjes) voor bèta en techniek?: Samenvatting van het verslag van de focusgroepen met leerlingen, b1etadocenten en ouders in Nederland*. Geraadpleegd via webadres (<http://www.e-nemo.nl/index.php?id=3&s=1318&d=1365>)

Kuyper, P. de (2006, november 02). Pubers missen het vermogen nog tot weloverwogen keus. *De Volkskrant*. Geraadpleegd via <http://www.volkskrant.nl>

Luken, T., (2009). *Het dwaalspoor van de goede keuze: Naar een effectiever model van (studie) loopbaanontwikkeling*. Geraadpleegd via webadres (<http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=4171>)

Markoff, S., (2010). Meisjes en science in de VS. *Door een andere bril, juni 2010*, 2-5.

Martens, A. en Spijkerman, R., (2000). *Arbeid kiezen en delen: Loopbaanoriëntatie en -begeleiding*. Alphen aan de Rijn: Samson.

Meijers, F. en Kuijpers, M., (2007). De creatie van een krachtige loopbaangerichte leeromgeving: monoloog, dialoog of trialoog?. *Handboek effectief opleiden, september*, 129-142.

Meijers, F., Kuijpers, M. en Winters, A., (2010). *Leren kiezen / kiezen leren: Een literatuurstudie*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Spijkerman, R en Admiraal D., *Loopbaancompetentie, Managment van mogelijkheden*, Samson, Alphen aan de Rijn, 2000

Ven, van de. (december 2010). Visie en beleid. Geraadpleegd op 23 december 2010 via url <http://www.lob-vo.nl/visie-en-beleid>

Bijlagen

1. Enquête vragen; Leerlingen VMBO2
2. Enquête vragen; Ouders van leerlingen VMBO2
3. Enquête vragen; Mentoren van leerlingen VMBO2
4. Enquête vragen; Oud-leerlingen en leerlingen VMBO4
5. Samenvatting enquête vragen

Enquête vragen:

Leerling VMBO2;

Binnenkort moet je een keuze maken voor een sector.

Misschien wist je aan het begin van het schooljaar al wat je volgend jaar zou willen gaan doen.

Het kan ook dat je twijfelde tussen twee richtingen en door een gesprek met je mentor een keuze hebt kunnen maken. Of misschien weet je het helemaal nog niet. Je ziet, alles is mogelijk.

Om leerlingen in de tweede klas zo goed mogelijk te kunnen helpen bij het maken van hun sectorkeuze wil ik graag gebruik maken van jouw ervaringen.

Door onderstaande vragen eerlijk te beantwoorden kan ik kijken of wij (als school) eventueel iets moeten veranderen. De vragen mag je anoniem invullen.

Alvast bedankt.

1. Ik weet al vanaf het begin van het schooljaar welke sector ik volgend jaar wil gaan doen.

Juist (*ga naar vraag 2*) / Onjuist (*ga naar vraag 3*)

2. Hoe ben je tot die keuze gekomen? (*ga naar vraag 8*)

3. Aan het begin van het schooljaar wist ik nog niet welke sector ik volgend jaar zou willen gaan doen, maar gelukkig weet ik het nu wel.

Juist (*ga naar vraag 4*) / Onjuist (*ga naar vraag 5*)

4. Wat of wie heeft jou geholpen bij het maken van deze keuze?
(*ga naar vraag 8*)

5. Ik weet nog steeds niet welke sector ik volgend jaar wil gaan doen.

Juist (*ga naar vraag 6 en 7*) / Onjuist (*ga naar vraag 8*)

6. Hoe komt het dat je het nog niet weet?

7. Wie of wat zou jou helpen om toch tot een keuze te komen?

8. Ik praat thuis over mijn toekomst (denk hierbij aan sectorkeuze, vervolgopleiding, beroep, enz.) Juist / Onjuist
Wanneer je 'juist' hebt ingevuld, kun je dan in het kort aangeven wat de inhoud van dat gesprek was?

Heb je iets gehad aan dat gesprek? Ja / Nee

9. We hebben dit schooljaar een aantal activiteiten ondernomen in het kader van LOB.

Wil je per activiteit opschrijven:

- Wat je ervan vond?
- Wat vond je er goed aan of juist niet goed?
- Heb je er iets aan gehad?
- Welke activiteiten kunnen we weglaten?
- Welke activiteiten zeker niet?

- Bezoek onderwijsbeurs Eindhoven

- Werken in het boekje 'Optie'

- PSO op de pleinen

- De PSO-lessen met de mentor

- Snuffelstage

- Bezoek aan Skills Masters

- Het maken van de beroepentest

10. Heb je iets gemist? Zo ja, wat dan?

11. Welke hulp zou je graag willen hebben bij het maken van een sectorkeuze?

12. Zou je graag een gesprek willen hebben over het maken van een sectorkeuze?

Ja, met wie _____

Nee, omdat _____

13. Hoe belangrijk vind jij de mening van.....1(niet belangrijk) 5(heel belangrijk)

- Ouders 1-2-3-4-5
- Klasgenoten 1-2-3-4-5
- Vrienden 1-2-3-4-5
- Mentor 1-2-3-4-5
- Andere docenten 1-2-3-4-5
- Decaan 1-2-3-4-5
- 1-2-3-4-5

14. Wat wil je nog kwijt over dit onderwerp?

Bedankt voor je hulp.

Meneer Camps

Enquête vragen:

Ouders van leerlingen VMBO2;

Binnenkort moet uw zoon/dochter een keuze maken voor een sector.

Misschien wist uw zoon/dochter aan het begin van het schooljaar al wat hij/zij volgend jaar zou willen gaan doen. Het kan ook dat uw zoon/dochter twijfelde tussen twee richtingen; door een gesprek met u of de mentor heeft uw zoon/dochter een keuze kunnen maken. Of misschien weet uw zoon/dochter het helemaal nog niet. U ziet, alles is mogelijk.

Om leerlingen in de tweede klas zo goed mogelijk te kunnen helpen bij het maken van hun sectorkeuze wil ik graag gebruik maken van uw ervaringen en mening. Door onderstaande vragen te beantwoorden kan ik kijken wat wij (als school) eventueel moeten of kunnen veranderen om de leerlingen beter te begeleiden bij het maken van een sectorkeuze. De vragen mag u anoniem invullen.

Alvast bedankt.

1. Uw zoon/dochter weet al vanaf het begin van het schooljaar welke sector hij/zij volgend jaar wil gaan doen/volgen?

Juist (*ga naar vraag 2*) / Onjuist (*ga naar vraag 3*)

2. Hoe is hij/zij tot die keuze gekomen? (*ga naar vraag 8*)

3. Aan het begin van het schooljaar wist uw zoon/dochter nog niet welke sector hij/zij volgend jaar wil gaan doen, maar gelukkig weet hij/zij het nu wel.

Juist (*ga naar vraag 4*) / Onjuist (*ga naar vraag 5*)

4. Wat heeft uw zoon/dochter geholpen bij het maken van deze keuze? (*ga naar vraag 8*)

5. Uw zoon/dochter weet nog steeds niet welke sector hij/zij volgend jaar wil gaan doen.

Juist (*ga naar vraag 6 en 7*) / Onjuist (*ga naar vraag 8*)

6. Wat is de reden, volgens u, dat uw zoon/dochter het nog niet weet?

7. Wat zou, volgens u, uw zoon/dochter kunnen helpen om toch tot een keuze te komen?

8. Praat uw zoon/dochter thuis over zijn/haar toekomst (denk hierbij aan sectorkeuze, vervolgopleiding, beroep, enz.)? Ja/ Nee
Wanneer u 'ja' hebt ingevuld, kan u dan in het kort aangeven wat de inhoud van dat gesprek was?

Heeft, volgens u, uw zoon/dochter iets gehad aan dat gesprek?

Ja / Nee Namelijk:

9. We hebben dit schooljaar een aantal activiteiten ondernomen in kader van LOB. Wilt u per activiteit opschrijven (zover u dit kunt):

- Wat uw zoon/dochter ervan vond?
- Wat vond u er goed aan of juist niet goed aan?
- Heeft u zoon/dochter er, volgens u, iets aan gehad?
- Welke activiteiten kunnen we, volgens u, weglaten?
- Welke activiteiten zeker niet?

- Bezoek onderwijsbeurs Eindhoven

- Werken in het boekje 'Optie'

- PSO op de pleinen

- De PSO-lessen met de mentor

- Snuffelstage

- Bezoek aan Skills Masters

- Het maken van de beroepentest

- De ouderinformatieavond van dinsdag 1 maart

10. Wat heeft u gemist in de aanloop naar een sectorkeuze en waarom?

11. Welke hulp zou uw zoon/dochter nog graag willen hebben bij het maken van een sectorkeuze?

12. Zou uw zoon/dochter een gesprek willen hebben over het maken van een sectorkeuze?

Ja, met wie _____

Nee, omdat _____

13. Hoe belangrijk vindt uw kind volgens u de mening van.....

1(niet belangrijk) 5(heel belangrijk)

• Ouders	1-2-3-4-5
• Klasgenoten	1-2-3-4-5
• Vrienden	1-2-3-4-5
• Mentor	1-2-3-4-5
• Andere docenten	1-2-3-4-5
• Decaan	1-2-3-4-5
•	1-2-3-4-5

14. Wat wilt u nog kwijt over dit onderwerp?

Bedankt voor uw medewerking.

Dhr. B. Camps

Enquête vragen:

Mentoren van leerlingen VMBO2;

Binnenkort moeten uw leerlingen een keuze maken voor een sector.

Misschien wisten een aantal van uw leerlingen aan het begin van het schooljaar al wat hij/zij volgend jaar wilden gaan doen. Het kan ook dat een aantal van uw leerlingen twijfelde tussen twee richtingen en door een gesprek met u of de decaan een keuze heeft kunnen maken. Of misschien weten sommige van uw leerlingen het helemaal nog niet. U ziet, alles is mogelijk.

Om leerlingen in de tweede klas zo goed mogelijk te kunnen helpen bij het maken van hun sectorkeuze wil ik graag gebruik maken van uw ervaringen en mening. Door onderstaande vragen te beantwoorden kan ik kijken wat wij (school) eventueel moeten of kunnen veranderen om de leerlingen beter te begeleiden bij het maken van een sectorkeuze. De vragen mag u anoniem invullen.

Alvast bedankt.

1. Hoeveel (ongeveer) van uw leerlingen weten al vanaf het begin van het schooljaar welke sector hij/zij volgend jaar wil gaan doen.
Ongeveer Leerlingen.
2. Hoe zijn zij, volgens u, tot die keuze gekomen?

3. Aan het begin van het schooljaar wisten uw leerlingen nog niet welke sector zij volgend jaar willen gaan doen, maar gelukkig weten zij het nu wel.
Voor hoeveel leerlingen geldt dit ongeveer?
4. Wat heeft, volgens u, deze leerlingen geholpen bij het maken van deze keuze?

5. Uw leerlingen weten nog steeds niet welke sector zij volgend jaar willen gaan doen.
Juist, voor hoeveel leerlingen geldt dit ongeveer?
6. Wat is de reden, volgens u, dat deze leerlingen het nog niet weten?

7. Wat zou, volgens u, deze leerlingen kunnen helpen om toch tot een keuze te kunnen komen?

8. We hebben dit schooljaar een aantal activiteiten ondernomen in kader van LOB. Wilt u per activiteit opschrijven:

- Wat u ervan vond? Belangrijk??
- Wat vond u er goed aan of juist niet goed aan?
- Hebben uw leerlingen er volgens u iets aan gehad?
- Welke activiteiten kunnen we volgens u weglaten?
- Welke activiteiten zeker niet?

- Bezoek onderwijsbeurs Eindhoven

- Werken in het boekje 'Optie'

- PSO op de pleinen

- De PSO-lessen met de mentor

- Snuffelstage

- Bezoek aan Skills Masters

- Het maken van de beroepentest

- De ouderinformatieavond van dinsdag 1 maart

9. Wat heeft u gemist in de aanloop naar een sectorkeuze en waarom?

10. Welke hulp zouden uw leerlingen volgens u nog graag willen hebben bij het maken van een sectorkeuze?

11. Zouden uw leerlingen graag een gesprek willen hebben over het maken van een sectorkeuze?

Ja, met wie

Nee, omdat

12. Hoe belangrijk vinden uw leerlingen volgens u de mening van.....

1(niet belangrijk) 5(heel belangrijk)

• Ouders	1-2-3-4-5
• Klasgenoten	1-2-3-4-5
• Vrienden	1-2-3-4-5
• Mentor	1-2-3-4-5
• Andere docenten	1-2-3-4-5
• Decaan	1-2-3-4-5
•	1-2-3-4-5

13. Wilt u nog iets kwijt over dit onderwerp?

Bedankt voor uw medewerking.

Bas Camps

Enquête vragen:

Oud-Leerlingen en leerlingen in VMBO4;

Om leerlingen in de tweedeklas zo goed mogelijk te kunnen helpen bij het maken van hun sectorkeuze wil ik graag gebruik maken van jouw ervaringen.

Door onderstaande vragen eerlijk te beantwoorden kan ik kijken wat wij (als school) eventueel kunnen veranderen. De vragen mag je anoniem invullen.

Alvast bedankt.

1. Wat heeft jou in leerjaar 2 geholpen bij het maken van jouw sectorkeuze?

2. Als je nu terugkijkt, vind je dan dat je een goede keuze hebt gemaakt?

Ja, want;

Nee, want;

3. Volg je of ga je een opleiding volgen binnen de sector die je in leerjaar 2 hebt gekozen?

Ja,

Nee.

Welke sector had je in leerjaar 2 gekozen en binnen welke sector volg je, of ga je een opleiding volgen?

4. Ik praat thuis over mijn toekomst (denk hierbij aan sectorkeuze, vervolgopleiding, beroep, enz.) juist / Onjuist

Wanneer je 'juist' hebt ingevuld, kun je dan in het kort aangeven wat de inhoud van dat gesprek is?

Heb je iets aan dat gesprek?

Ja / nee Namelijk:

5. We hebben dit schooljaar een aantal activiteiten ondernomen in kader van LOB. Wil je per activiteit opschrijven wat jij er destijds van vond:

- Wat vond je er goed aan of juist niet goed ?
- Heb je er iets aan gehad?
- Welke activiteiten kunnen we weglaten?
- Welke activiteiten zeker niet.

- Bezoek onderwijsbeurs Eindhoven

- Werken in het boekje 'Optie'

- PSO op de pleinen

- De PSO-lessen met de mentor

- Snuffelstage

- Het maken van de beroepentest

6. Wat heb jij in klas 2 gemist en waarom?

7. Welke hulp zou je graag hebben gehad bij het maken van een sectorkeuze?

8. Zou je graag een gesprek gehad willen hebben over het maken van een sectorkeuze?

Ja, met wie_____

Nee, omdat_____

9. Hoe belangrijk vind jij de mening van.....1(niet belangrijk) 5(heel belangrijk)

- Ouders 1-2-3-4-5
- Klasgenoten 1-2-3-4-5
- Vrienden 1-2-3-4-5
- Mentor 1-2-3-4-5
- Andere docenten 1-2-3-4-5
- Decaan 1-2-3-4-5
- 1-2-3-4-5

10. Wat wil je nog kwijt over dit onderwerp?

Bedankt voor je hulp.
Meneer Camps

Samenvatting Enquête

	Leerlingen (35)			Ouders (20)			Mentor (5)		
<u>Vraag 01</u>	Juist	onjuist		Juist	onjuist		Juist	onjuist	
	21	14		11	09		10 /18	8 /18	
<u>Vraag 02</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
Leerlingen	<i>“Omdat het mij gewoon leuk lijkt.” en “Het beroep wordt in de familie uitgeoefend.”</i>								
Ouders	<i>“Deze richting heeft hem/haar altijd al bezig gehouden.”</i>								
Mentoren	<i>“Via de ouders en/of familie.”</i>								
<u>Vraag 03</u>	09	26		06	14		03/10	07/10	
<u>Vraag 04</u>									
PSO	12	Dit zijn de antwoorden die door de leerlingen zijn gegeven. Daarnaast heb ik aangegeven hoe vaak elk antwoord is genoemd.							
Ouders	19								
Mentor	12								
Zelf	15								
Vrienden	08								
Familie	09								
<u>Vraag 05</u>	04	31		03	17		15/25	10/25	
<u>Vraag 06</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
Leerlingen	<i>“weet ik niet.” en “Ik twijfel nog tussen twee richtingen.”</i>								
Ouders	<i>“Niet bekend.” en “Twijfelt nog tussen twee richting.” en “Hij/zij weet nog niet hij/zij wil.”</i>								
Mentoren	<i>“Leerling durft nog geen keuze te maken.” en “Hij/zij weet nog niet wat hij/zij wil.”</i>								
<u>Vraag 07</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
Leerlingen	<i>Velen weten hier geen antwoord op. Sommigen geven aan met iemand in gesprek te willen gaan die veel van zijn/haar sector weet.</i>								
Ouders	<i>“Meer laten kijken in de praktijk.” en “Eén op één begeleiding.”</i>								
Mentoren	<i>“Meer gesprekken met de decaan.” en “Een ultimatum stellen.”</i>								
<u>Vraag 08</u>	31	04		19	01		-	-	

	Leerlingen (35)			Ouders (20)			Mentor (5)		
Vraag 09/08	+	-	0	+	-	0	+	-	0
Onderwijsbeurs	16	13	06	13	05	02	03	01	01
Boekje 'Optie'	09	18	08	04	05	10	02	02	01
PSO	31	01	03	18	00	02	05	00	00
Mentorlessen	12	19	04	08	05	07	03	01	01
Snuffelstage	31	00	04	18	00	02	05	01	01
Skills Masters	15	14	06	08	07	05	04	00	01
Beroepentest	19	6	10	12	05	03	04	00	01
Ouderavond	-	-	-	16	00	04	05	00	00
Vraag 10/09	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
Leerlingen	"Specifieke uitleg over mogelijke beroepen." en "Meer sturing."								
Ouders	"Een informatief gesprek met de mentor." en "ouderbetrokkenheid in zijn algemeenheid."								
Mentoren	"Bezoek van de decaan in de lessen."								
Vraag 11/10	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
Leerlingen	"Meer info. over de sector zelf." en "Gesprek samen met mijn mentor en ouders."								
Ouders	"Gesprek met de mentor." en "Meer ondersteuning door de mentor." en "Ouderbetrokkenheid."								
Mentoren	"Mogelijkheden na het VMBO." en "Meer overleg met de decaan."								
Vraag 12/11	Ja	Nee		Ja	Nee		Ja	Nee	
	16	19		06	14		15%	85%	
Zo ja, met:	Iemand uit het werkveld			Mentor en ouders			De decaan		
	Mentor en ouders			De decaan			Iemand uit het werkveld		
Vraag 13/12	totaal			totaal			totaal		
Ouders	105			86			25		
Klasgenoten	73			53			10		
Vrienden	76			65			12		
Mentor	97			61			12		
Docent	76			60			04		
Decaan	94			66			06		
Vraag 14/13	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:								
	Geen aanvullende opm.			Goed initiatief			Geen opmerkingen		

	Oud-leerlingen / leerlingen VMBO 4 (38)			
<u>Vraag 01</u>	1 “Ik wist al wat ik wilde”, 2 ouders, 3 PSO			
<u>Vraag 02</u>	ja		nee	
	30		08	
<u>Vraag 03</u>	Ja		Nee	
	31		07	
<u>Vraag 04</u>	Ja		Nee	
	33		05	
Zo ja, onderwerp	1 Schoolkeuze, 2 tips, 3 school algemeen			
Heb je iets aan dat gesprek?	Ja		Nee	
	32		01	
<u>Vraag 05</u>	+	-	0	
Onderwijsbeurs	04	00	34	
Boekje ‘Optie’	02	03	33	
PSO	28	02	08	
Mentorlessen	08	08	22	
Snuffelstage	31	01	05	
Beroepentest	12	06	20	
<u>Vraag 06</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:			
	Geen antwoorden			
<u>Vraag 07</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:			
	“Gesprek met mentor en/of decaan.”			
<u>Vraag 08</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:			
	“Gesprek met mentor en/of decaan.”			
<u>Vraag 09</u>	Totaal			
Ouders	136			
Klasgenoten	77			
Vrienden	105			
Mentor	111			
Docent	77			
Decaan	89			
<u>Vraag 10</u>	Dit is een open vraag. De strekking van het antwoord is:			
	“Niks toe te voegen.”			

